

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Δ.Π.Μ.Σ.: ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ: Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

Διπλωματική εργασία

«Η γλωσσοπλαστική δεινότητα του Τριβιζά»

της

Καναβούρα Χρυσοβαλάντως

Επιβλέπων Καθηγητής: Ντίνας Κωνσταντίνος

Εξεταστές: Γεωργάλου Μαρία, Χλαπουτάκη Ελισάβετ

Φλώρινα, Ιούνιος 2024

Copyright © Καναβούρα Χρυσοβαλάντω, 2024. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved. Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα. Οι απόψεις και τα συμπεράσματα που περιέχονται σε αυτό το έγγραφο εκφράζουν τον συγγραφέα και μόνο.

Όνοματεπώνυμο: Καναβούρα Χρυσοβαλάντω

A.E.M.: 119

Ηλεκτρονική διεύθυνση: valentinakan@windowslive.com

Έτος εισαγωγής: 2022-2023

Τίτλος διπλωματικής εργασίας: Η γλωσσοπλαστική δαινότητα του Τριβιζά

Δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία δεν αποτελεί προϊόν λογοκλοπής, είναι προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας, η βιβλιογραφία και οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει, έχουν δηλωθεί κατάλληλα με παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή/και πηγές άλλων συγγραφέων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή. Επισημαίνεται πως η συγκεκριμένη επιλογή βοηθά στον περιορισμό της λογοκλοπής διασφαλίζοντας έτσι το/τη συγγραφέα.

Ημερομηνία: 1 - 5- 2024

Η δηλούσα

Καναβούρα Χρυσοβαλάντω

Περιεχόμενα

Περίληψη	5
Εισαγωγή.....	7
Παιδική λογοτεχνία και οφέλη	8
Το παιδικό βιβλίο	8
Νεοελληνική παιδική λογοτεχνία	9
Παιδικό βιβλίο και γλωσσική ανάπτυξη	10
Λίγα λόγια για τον Ευγένιο Τριβιζά	10
Χαρακτηριστικά του έργου του	11
Λεκτική φαντασία.....	12
Χιούμορ.....	12
Παρωδία.....	13
Σάτιρα	13
Η γλώσσα του Τριβιζά	13
Νεολογία	15
Τα είδη της νεολογίας.....	17
Η νεολογία στην λογοτεχνία.....	18
Μηχανισμοί δημιουργίας νεολογισμών	19
Παραγωγή-Σύνθεση- Σύμφυρση	20
Η νεολογία στα έργα του Τριβιζά	23
Το υλικό.....	24
Μέθοδος.....	24
Ανάλυση του υλικού	25
Κατηγοριοποίηση των νεολογικών στοιχείων	47
Συμπεράσματα.....	55
Επίλογος.....	57
Βιβλιογραφία	58

Περίληψη

Πλήθος ερευνών έχουν δείξει ότι η παιδική λογοτεχνία συμβάλλει στη νοητική, συναισθηματική και γλωσσική ανάπτυξη του παιδιού. Αν και σχεδόν όλα τα βιβλία μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την ανάπτυξη της γλωσσικής ικανότητας του παιδιού, τα βιβλία που περιλαμβάνουν λεκτικά παιχνίδια προσφέρονται για τέτοιου είδους αξιοποίηση. Ο Τριβιζάς, ένας συγγραφέας με αστείρευτη φαντασία, εκμεταλλεύεται στο έπακρο τα ηχητικά και γλωσσικά παιχνίδια. Κυρίαρχο χαρακτηριστικό της γλώσσας του είναι οι νεολογισμοί που δημιουργούνται με βάση λέξεις της κοινής. Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να διερευνήσει και να αναδείξει αυτή τη γλωσσοπλαστική ικανότητα του συγγραφέα. Μέσα από τη μελέτη και την ανάλυση του έργου του προκύπτει ότι ο συγγραφέας καταφεύγει πολύ συχνά στη χρήση νεολογισμών στην αφήγηση τόσο σε επίπεδο λέξης όσο και σε επίπεδο φράσης. Μάλιστα, προκειμένου να δημιουργήσει τις νέες λέξεις επιστρατεύει συγκεκριμένους γλωσσικούς μηχανισμούς όπως αυτούς της παραγωγής, της σύνθεσης και της σύμφυσης. Η λεκτική φαντασία του συγγραφέα που εκτείνεται σε όλο το φάσμα της γλώσσας, καταφέρνει ταυτόχρονα να παραβιάζει, αλλά και να ακολουθεί τους κανόνες της γλώσσας, να παράγει ένα εξαιρετικά κωμικό αποτέλεσμα αλλά ταυτόχρονα να διδάσκει με τον πιο ευχάριστο τρόπο. Εν κατακλείδι, η παιδική λογοτεχνία μπορεί να αποτελέσει ένα σημαντικό βοηθητικό εργαλείο, μια ανεξάντλητη πηγή υλικού για την καθημερινή εκπαιδευτική διαδικασία κάνοντάς την ενδιαφέρουσα, διασκεδαστική και συνάμα εποικοδομητική.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Τριβιζάς, παιδική λογοτεχνία, νεολογισμοί, λεκτικά παιχνίδια

Abstract

Numerous studies have shown that children's literature contributes to the mental, emotional and linguistic development of the child. Although almost all books can be used to develop a child's language skills, books that include word games lend themselves to such use. Trivizas, a writer with an inexhaustible imagination, makes the most of sound and language games. A dominant feature of his language are neologisms created based on common words. The purpose of this work is to investigate and highlight this linguistic ability of the author. Through the study and analysis of his work, it emerges that the author very often resorts to the use of neologisms in the narration both at the level of words and at the level of sentences. In fact, in order to create the new words, he employs specific linguistic mechanisms such as those of production, composition and fusion. The author's verbal imagination, which spans the entire range of language, manages to both break and follow the rules of language, to produce a highly comical effect but at the same time to teach in the most enjoyable way. In conclusion, children's literature can be an important auxiliary tool, an inexhaustible source of material for the daily educational process, making it interesting, entertaining and at the same time constructive.

KEY WORDS: Trivizas, children's literature, neologisms, word games

Εισαγωγή

Ο Ευγένιος Τριβιζάς, ένας από τους σημαντικότερους εκπροσώπους της παιδικής λογοτεχνίας στη χώρα μας, θεωρείται πρωτοπόρος στο είδος του. Στο έργο του κυριαρχούν η παρωδία, η σάτιρα, το χιούμορ και η λεκτική φαντασία. Η φαντασία του συγγραφέα περνάει στη γλώσσα, την οποία μεταχειρίζεται με έναν αριστοτεχνικό τρόπο. Ο γλωσσοπλάστης Τριβιζάς δημιουργεί νέα σημαίνοντα και σημαινόμενα έτσι, ώστε να ανταποκρίνονται στην θεματική του εκάστοτε έργου του. Αυτή η λεξιπλαστική δημιουργικότητα του συγγραφέα μαγεύει μικρούς και μεγάλους και κάνει κάθε έργο του μοναδικό.

Η παρούσα διπλωματική εργασία επιχειρεί να αναδείξει τη γλωσσοπλαστική δεινότητα του συγγραφέα Ευγένιου Τριβιζά. Το πρώτο κεφάλαιο της εργασίας περιλαμβάνει θεωρητικά στοιχεία σχετικά με το παιδικό βιβλίο, την εξέλιξη της παιδικής λογοτεχνίας στην Ελλάδα αλλά και τα οφέλη της παιδικής λογοτεχνίας. Η ανάγνωση του παιδικού βιβλίου από μικρή ηλικία συμβάλλει στην ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού σε συναισθηματικό, νοητικό αλλά και γλωσσικό επίπεδο. Ακολουθούν λίγα λόγια για τον συγγραφέα, βιογραφικά στοιχεία, συγγραφικό έργο και διακρίσεις του. Στη συνέχεια παρατίθενται βασικά χαρακτηριστικά του έργου του, έτσι όπως προέκυψαν από την βιβλιογραφική ανασκόπηση. Τα σημαντικότερα από αυτά είναι η παρωδία, η σάτιρα, το χιούμορ και η λεκτική φαντασία. Στο επόμενο κεφάλαιο παρουσιάζονται αναλυτικά όλα εκείνα τα στοιχεία που συνθέτουν τη γλώσσα του Τριβιζά αναδεικνύοντας ως κυρίαρχο τους νεολογισμούς. Ακολουθεί αναλυτική παρουσίαση του φαινομένου της νεολογίας που περιλαμβάνει τα είδη της, την παρουσία της νεολογίας στην λογοτεχνία και τους μηχανισμούς δημιουργίας νεολογισμών πάνω στους οποίους βασίζεται και ο συγγραφέας στο έργο του. Οι κυριότεροι που εντοπίζονται είναι η παραγωγή, η σύνθεση και η σύμφυση. Στο επόμενο κεφάλαιο περνάμε στη μελέτη του υλικού της εργασίας. Παρουσιάζονται ονομαστικά τα παραμύθια που επιλέχθηκαν για ανάλυση και η μέθοδος που ακολουθήθηκε. Έπεται αναλυτική παρουσίαση των νεολογισμών που εντοπίστηκαν στα έργα του συγγραφέα καθώς επίσης και περιγραφική και επεξηγηματική ανάλυση μέσα από την οποία αναδεικνύεται η γλωσσοπλαστική δεινότητα του συγγραφέα όχι μόνο σε επίπεδο λέξης αλλά και φράσης και κειμένου. Έπειτα προκειμένου να αναδειχθούν οι γλωσσικές διεργασίες με τις οποίες φτιάχνει νεολογισμούς ο Τριβιζάς και να μελετηθεί αποτελεσματικότερα το υλικό που

συγκεντρώθηκε, επιχειρείται μια ταξινόμηση των νεολογισμών σε κατηγορίες. Η ταξινόμηση έγινε με βάση τον μηχανισμό δημιουργίας νεολογισμών. Το επόμενο κεφάλαιο περιλαμβάνει τα συμπεράσματα στα οποία οδηγούμαστε μέσα από την μελέτη του υλικού μας και τέλος ακολουθεί ο επίλογος συνοψίζοντας τα βασικά σημεία και αναδεικνύοντας τη σημαντική συμβολή της λογοτεχνίας στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Παιδική λογοτεχνία και οφέλη

Το παιδικό βιβλίο

Παιδική λογοτεχνία είναι ο γενικότερος χώρος στον οποίο εντάσσονται όλα τα έργα λογοτεχνικά έργα τα οποία ανταποκρίνονται τόσο στις αισθητικές απαιτήσεις όσο και στα ενδιαφέροντα του παιδιού σε επίπεδο γλωσσικό αλλά και συναισθηματικό (Παπαδοπούλου,2005). Έρευνες έχουν δείξει ότι τα παιδιά διαμορφώνουν τη στάση τους απέναντι στο βιβλίο από πολύ μικρή ηλικία. Η πρώιμη έκθεση του παιδιού στο βιβλίο συμβάλλει ποικιλοτρόπως στην μεταγενέστερη γλωσσική, νοητική και συναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού αλλά συνδέεται στενά τόσο με τη σχολική του επίδοση όσο και με τις ακαδημαϊκές του επιδόσεις (Καρπόζηλου,1994). Η λογοτεχνία, ως μια μορφή τέχνης, κατορθώνει με την ποιότητα της έκφρασης, με τον πλούτο των νοημάτων και με την απελευθέρωση της φαντασίας που την χαρακτηρίζουν, τον εκλεπτυσμό της προσωπικότητας, και μάλιστα, για την περίπτωση της παιδικής ηλικίας συνεισφέρει στο πλάσιμο σωστών ανθρώπων. Με τη βοήθεια της λογοτεχνίας τα παιδιά εμπλουτίζουν τις γενικές εγκυκλοπαιδικές τους γνώσεις με ευχάριστο και ευκολονόητο τρόπο. Ακόμη, μέσα από την ανάγνωση λογοτεχνικών βιβλίων αυξάνεται η δυνατότητα του παιδιού να συλλαμβάνει σύνθετες έννοιες, να συνδέει τα γεγονότα και να εκφράζει τα πορίσματα. Σε μεγαλύτερες ηλικίες επίσης συμβάλλει στην τελειοποίηση του ορθογραφικού ενστίκτου και των συντακτικών δομών. Η λογοτεχνία, λοιπόν, πλάθει συνειδήσεις, δημιουργεί σωστά αισθητικά κριτήρια. Δίνει ακόμη την ευκαιρία επαφής με άλλους τόπους, άλλες εποχές διευρύνει την αισθαντικότητά μας, μετατρέπει τις γνώσεις μας σε απόψεις. Επιπλέον, χαρίζει ευχαρίστηση, κάνει τον άνθρωπο να συμφιλιωθεί με τον εαυτό του και δημιουργεί ανθρώπους με ενδιαφέροντα και, γι' αυτό, ευχάριστους στους άλλους. Συμβάλλει στην ανάπτυξη διαφόρων ατομικών ικανοτήτων

και μετατρέπει τα ατομικά μειονεκτήματα σε αφορμές προβληματισμού. Όλα αυτά όσο πιο νωρίς ο άνθρωπος τα κατακτήσει, τόσο πιο πολύ και θα τα αναπτύξει (Κοντολέων, 1988)

Ο Μάης του '68 με μια σειρά από σημαντικά γεγονότα που ξεκίνησαν από τα γαλλικά πανεπιστήμια και είχαν αντίκτυπο γενικότερα στην κοινωνική και πνευματική ζωή επηρέασε και την παιδική λογοτεχνία και την σχέση της με την εκπαίδευση. Έννοιες όπως η υπακοή και η πειθαρχία αμφισβητούνται ενώ η έννοια της αντιαυταρχικής εκπαίδευσης και της δημιουργικής και ευχάριστης μάθησης κατακτά ολοένα και περισσότερο έδαφος. Για παράδειγμα, η γλωσσική διδασκαλία άρχισε να συνδέεται περισσότερο με την αφήγηση και, σε γενικές γραμμές, να αποδεσμεύεται από την έμφαση στην παραδοσιακή γραμματική (Ζερβού, 2020).

Σε αυτό το πνεύμα δημιουργήθηκαν νεωτερικά παιδικά βιβλία που διαβάζονται και σήμερα, αλλά και που επηρεάζουν τη μεταγενέστερη παιδική λογοτεχνία, ακόμα και τους σημερινούς συγγραφείς. Το παιδί τίθεται στο επίκεντρο και αντιμετωπίζεται ως αναγνώστης με σημαντικές απαιτήσεις, αλλά και ως δημιουργικός ακροατής και αφηγητής. Προβάλλεται ως μελλοντικός επαναστάτης, που δύναται να διεκδικήσει τη δική του ταυτότητα αντιστεκόμενο στα πρότυπα των γονέων και των δασκάλων του (Ζερβού, 2020). Φαίνεται πως το παιδικό βιβλίο σήμερα αφήνοντας πίσω τον άκαμπτο και υπερβολικό διδακτισμό και την προσκόλληση σε συγκεκριμένη δεοντολογία, στοχεύει κυρίως στη φαντασία (Ζερβού, 2017).

Νεοελληνική παιδική λογοτεχνία

Αφετηρία της νεοελληνικής λογοτεχνίας για παιδιά θεωρείται ο Γεροστάθης, του Λ. Μελά (1812-79). Στη μεταπολεμική περίοδο διακρίνουμε: α) την εποχή των αναζητήσεων (1945-58) με παρουσίες όπως του Μ. Τριανταφυλλίδη και την Παιδική Βιβλιοθήκη, Οι Φίλοι του Βιβλίου και παιδικά περιοδικά όπως Η Διάπλαση των Παίδων, Ο Παιδικός Κόσμος, Η Ζωή του Παιδιού, β) φάση συνειδητοποίησης: Η Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά (1958) με τις Αγγελική Βαρελά, Άλκη Ζέη, Σαρρή κ.ά., γ) 1970- σήμερα: το 1969 η ίδρυση του Κύκλου Παιδικού Βιβλίου καθιέρωσε την απαλλαγή του παιδικού βιβλίου από τον διδακτισμό. Αυτή η απαλλαγή του παιδικού βιβλίου από τον συντηρητικό διδακτισμό έγινε πνοή ζωής για την ψυχαγωγία των παιδιών και οδήγησε στην πρόοδό του (Παπαδοπούλου, 2005).

Παιδικό βιβλίο και γλωσσική ανάπτυξη

Αναφορικά με τη γλωσσική ανάπτυξη, τα παιδικά αναγνώσματα φέρνουν το παιδί σε επαφή με δομές και μορφές της γλώσσας που είναι πιο ανεπτυγμένες και ενδεχομένως δεν έχει την ευκαιρία να ακούσει στο οικογενειακό, σχολικό και κοινωνικό του περιβάλλον. Επίσης, με την κατάλληλη καθοδήγηση, αναπτύσσουν την ικανότητα του παιδιού να εκτιμήσει την λειτουργική πολυμορφία της γλώσσας. Τα παιδικά βιβλία μπορούν να αξιοποιηθούν από τους ενήλικους ως απαραίτητα βοηθητικά εργαλεία για την ανάπτυξη της γλωσσικής και επικοινωνιακής ικανότητας του παιδιού (Καρπόζηλου, 1994). Όπως αναφέρει η Φλωρά (2009), πρόσφατη έρευνα η οποία πραγματοποιήθηκε σε ελληνικά νηπιαγωγεία, απέδειξε ότι η ανάγνωση ενός λογοτεχνικού βιβλίου, προσαρμοσμένου στην προσληπτική ικανότητα του παιδιού, βγάζει το παιδί από τον καθημερινό λόγο, το οδηγεί σε νέες φανταστικές και ευχάριστες καταστάσεις. Οι καταστάσεις αυτές προωθούν την επικοινωνία και έτσι εμπλουτίζεται το προσληπτικό αλλά και το εκφραστικό λεξιλόγιο του παιδιού. Τα παιδιά μπορούν να μάθουν τη γλώσσα μέσα από ενδιαφέροντα ακούσματα λογοτεχνικών κειμένων με τη βοήθεια των οποίων μπορούν να κατακτήσουν τη γραμματική, το συντακτικό και το λεξιλόγιο της γλώσσας. Ιδιαίτερα σημαντική θεωρείται και η ευκαιρία που προσφέρει η λογοτεχνία, μέσα από συγκεκριμένες λέξεις για φωνολογική εξερεύνηση. Λογοτεχνικά βιβλία με αινίγματα, γλωσσοδέτες, παροιμίες θεωρούνται κατάλληλο υλικό για γλωσσοφωνητικές ασκήσεις. Μάλιστα μέσα από την πολυσημία των λέξεων, σε διάφορα είδη λογοτεχνίας, κατανοούνται οι διάφορες εκδοχές της γλώσσας και της έκφρασης. Στα νέα προγράμματα σπουδών δίνεται έμφαση στην αξιοποίηση της λογοτεχνίας για την ανάπτυξη της προφορικής έκφρασης, της γραφής και της ανάγνωσης (Φλωρά, 2009).

Λίγα λόγια για τον Ευγένιο Τριβιζά

Αν και σχεδόν όλα τα βιβλία μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την ανάπτυξη της γλωσσικής ικανότητας του παιδιού, σύμφωνα με την Καρπόζηλου (1994) υπάρχουν κάποια που κατ' εξοχήν προσφέρονται σε τέτοιου είδους αξιοποίηση. Σε αυτά ανήκουν τα βιβλία που περιλαμβάνουν λεκτικά παιχνίδια. Ο Τριβιζάς είναι ένας συγγραφέας που εκμεταλλεύεται στο έπακρο τα ηχητικά και γλωσσικά παιχνίδια και χρησιμοποιεί την πολυμορφία στον τόνο και στο ύφος της γλώσσας. Και παρόλο που μπορεί τα

συνεχή ηχητικά και γλωσσικά παιχνίδια να κουράσουν, να καταπονήσουν και εν τέλει να αποδιώξουν τον αναγνώστη αυτό δεν συμβαίνει στα έργα του Τριβιζά, που σε καμία περίπτωση δεν στηρίζονται αποκλειστικά στο λεκτικό χιούμορ (Καρπόζηλου,1994).

Ο Ευγένιος Τριβιζάς (Αθήνα, 8 Σεπτεμβρίου 1946) είναι Έλληνας καθηγητής εγκληματολογίας, συγγραφέας παιδικών βιβλίων και θεατρικός συγγραφέας. Σπούδασε νομικά και οικονομικά και είναι καθηγητής εγκληματολογίας στην Αγγλία. Διδάσκει στο Πανεπιστήμιο του Ρέντινγκ, ενώ διατελεί ομότιμος καθηγητής και σε άλλα πανεπιστήμια. Είναι γνωστός ως συγγραφέας βιβλίων για παιδιά από τεσσάρων χρονών και άνω. Έχει γράψει περίπου 200 βιβλία μεταξύ των οποίων μυθιστορήματα, θεατρικά έργα, αλφαβητάρια, διηγήματα, κόμικς, εκπαιδευτικά βιβλία, ενώ έχει συνεργαστεί και με παιδικά περιοδικά (Ευγένιος Τριβιζάς, 2010)).

Ο Ευγένιος Τριβιζάς θεωρείται πρωτοπόρος συγγραφέας της παιδικής λογοτεχνίας και έχει διακριθεί για το συγγραφικό του έργο τόσο στη χώρα μας όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο. Στο έργο του συνδυάζεται ο ρομαντισμός με τον ρεαλισμό, την περιπέτεια, αλλά και τον προβληματισμό γύρω από σύγχρονα θέματα, όπως ο ρατσισμός, η φιλία, η διαφορετικότητα κ.α.(Αφεντουλίδου, 2015).

Έχει βραβευθεί από την Ακαδημία Αθηνών, την Ένωση Ελλήνων Λογοτεχνών, τον Κύκλο του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου και τη Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά. Κατέχει το Ελληνικό Κρατικό Βραβείο Παιδικής Λογοτεχνίας, ενώ το 2013 προτάθηκε για το διεθνές βραβείο παιδικής λογοτεχνίας Άστριντ Λίντγκρεν (Ευγένιος Τριβιζάς, 2010).

Χαρακτηριστικά του έργου του

Σύμφωνα με τον Ακριτόπουλο (2007), το έργο του Τριβιζά χαρακτηρίζεται από νεωτερισμό, δυναμισμό και ανατρεπτικό προβληματισμό. Διασκεδάζει τον αναγνώστη αλλά παράλληλα τον διδάσκει με έναν φυσικό και ευχάριστο τρόπο. Το έργο του τοποθετείται στον αντίποδα του διδακτισμού και της στείρας ηθικολογίας, κινείται σ' ένα κλίμα ελευθερίας, αντισυμβατικότητας, τολμηρών μυθοπλαστικών εφευρημάτων και απροσδόκητων εξελίξεων (Καλογήρου, 2001).

Όπως αναφέρει ο ίδιος ο Τριβιζάς, προσπαθεί να γράφει έργα διηλυκτικά, δηλαδή ιστορίες που να απολαμβάνουν και οι μικροί και οι μεγάλοι αναγνώστες καθώς η

μύηση των παιδιών στα βιβλία ξεκινάει με τους γονείς να διαβάζουν βιβλία στα μικρά παιδιά τους (Τριβιζάς, 2010).

Στον παραμυθικό κόσμο του συγγραφέα συναντάμε το φανταστικό, το μαγικό, το ονειρικό που διαπλέκονται με το ρεαλιστικό στοιχείο μέσα από μια αφήγηση που χαρακτηρίζεται από φυσικότητα και αληθοφάνεια (Ακριτόπουλος, 2007).

Βασικά συστατικά στοιχεία του έργου του είναι η λεκτική φαντασία, το χιούμορ, η παρωδία και η σάτιρα.

Λεκτική φαντασία

Πρόκειται για το παιχνίδι με τις λέξεις στο οποίο συνδυάζονται πρωτότυπα ο ήχος των λέξεων με τον ρυθμό του λόγου. Το χαρακτηριστικό αυτό του συγγραφέα συναντάται ακόμα και στους τίτλους των έργων του (*Η Δόνα Τερηδόνα, Ένα σέλινο στη σελήνη*) και συνιστά την δημιουργική πνοή, την ποιητική δύναμη του συγγραφέα. Περιλαμβάνει τον συνδυασμό ηχητικών επαναλήψεων και ρυθμού, τη δημιουργία της αίσθησης φανταστικού χώρου, με μαγικά και ονειρικά στοιχεία (Φρουτοπία, Ντολμανδία), τη δημιουργία έντονου ρυθμού και χιούμορ μέσω του συνδυασμού μορφολογικών και θεματικών στοιχείων (στίχος, επανάληψη, ομοιοτέλετο, ομοιοκαταληξία), στην ονομασία των ηρώων και στο κωμικό στοιχείο που προκύπτει εξαιτίας της νοηματικής αντίθεσης των λεξικών συνάψεων (Ακριτόπουλος, 2007). Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η Αφεντουλίδου (2015), « Η λεκτική φαντασία του συγγραφέα, που εκτείνεται σε όλο το φάσμα της γλώσσας, καταφέρνει ταυτόχρονα να παραβιάζει, αλλά και να ακολουθεί τους κανόνες της γλώσσας, να παραγάγει ένα εξαιρετικά κωμικό αποτέλεσμα και σε ορισμένες περιπτώσεις να εκφράζει και ιδεολογίες».

Χιούμορ

Ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά του έργου του είναι το χιούμορ. Το χιούμορ είναι παρόν σε όλα τα έργα του συγγραφέα ο οποίος στοχεύοντας στο γέλιο του αναγνώστη δημιουργεί μια σειρά από ανατρεπτικές καταστάσεις. Με όχημα το χιούμορ και μια αστείρευτη φαντασία οργανώνει μια ποιητική της ανατροπής, ανατρέπει τις συμβατικές χρήσεις των λέξεων και των αντικειμένων και, επιπλέον, πλήττει την καταπιεστική λογική, τη σοβαροφάνεια ή ορισμένες στερεότυπες αντιλήψεις (Καλογήρου, 2001). Το αστείρευτο και ανατρεπτικό χιούμορ που χαρακτηρίζει τις ιστορίες του προκαλείται

από τις καταστάσεις (καταστασιακό χιούμορ) ή από τη διαφορετική χρήση των λέξεων (λεκτικό χιούμορ). Το λεκτικό χιούμορ περιλαμβάνει λογοπαίγνια και ευφυολογήματα, νεολογισμούς αλλά και ονοματοποιίες (Παπαντωνάκης, 2007).

Παρωδία

Σύμφωνα με την Ζερβού (2017), η κλασική αλλά και η σύγχρονη λογοτεχνία που απευθύνεται σε παιδιά είναι σε μεγάλο βαθμό βασισμένη στην παρωδία. «Τόσο η παραγωγή όσο και η πρόσληψη της παρωδίας βασίζεται σ' ένα αντιθετικό παιχνίδι μνήμης και έκκληξης, παράδοσης και νεωτερικότητας, αναγνωρίσιμων στοιχείων και εντυπωσιακής ευρηματικότητας». Αυτό ακριβώς το παιχνίδι συγκροτεί την ουσία της λογοτεχνικής δημιουργίας του Τριβιζά. Η παρωδία στον Τριβιζά μαρτυρά γνώση, παρατηρητικότητα, ανατρεπτικότητα, βαθιά αίσθηση ειρωνείας και απαιτεί εγρήγορση από τον αναγνώστη. Τα γλωσσικά παιχνίδια είναι άμεσα συνυφασμένα με την έννοια της παρωδίας (Αφεντουλίδου, 2015).

Σάτιρα

Με όχημα το χιούμορ, η σάτιρα στο έργο του Τριβιζά, η οποία δεν είναι πάντα εξόφθαλμη, στοχεύει στην πρόκληση γέλιου αλλά παράλληλα επιδιώκει να καταγγείλει πρόσωπα και πράγματα και να διορθώσει τα κακώς κείμενα (Ακριτόπουλος, 2007).

Το χιούμορ, η σάτιρα, η παρωδία, οι παραλογικές καταστάσεις που δημιουργεί ο Τριβιζάς στα έργα του τον ανακηρύσσουν ως «ανατροπέα» συμβατικών χρήσεων γλώσσας (Παπαντωνάκης, 2007). Επισημαίνεται ότι το έργο του Τριβιζά, που αδιαμφισβήτητα διασκεδάσει τους μικρούς αναγνώστες, ταυτόχρονα ασκεί κριτική στην κοινωνία των ενηλίκων την οποία καθρεφτίζει με σαφήνεια (Ζερβού, 2007).

Η γλώσσα του Τριβιζά

Ευφάνταστα, πολύχρωμα, χυμώδη γεμάτα με χιούμορ, φαντασία αλλά και ειρωνεία χαρακτηρίζονται τα κείμενα του Ευγένιου Τριβιζά. Η γλωσσική ευχέρεια και το επικοινωνιακό χάρισμά του είναι δύο από τα χαρακτηριστικά του που κάνουν τα κείμενά του να διαβάζονται απνευστί αλλά και τους ζωντανούς του λόγους απολαυστικούς. Μικροί και μεγάλοι διασκεδάζουν και συμμετέχουν συναισθηματικά

βιώνοντας μεταξύ άλλων την προσμονή και την έκπληξη κατά την ανάγνωση του έργου του (Ζερβού,2007).

Η έκφραση των παιδιών στον προφορικό, κυρίως, λόγο χαρακτηρίζεται από το προσωπικό στοιχείο και ώθησε πολλούς συγγραφείς να γράψουν όπως τα παιδιά. Χαρακτηριστικά της παιδικής γλώσσας, όπως η φυσικότητα, ο ρυθμός, η μουσικότητα, οι επαναλήψεις, οι παραλληλισμοί, υιοθετήθηκαν από πλήθος παιδικών συγγραφέων, ανάμεσά τους και ο Τριβιζάς (Παπαδοπούλου, 2005). Μέσα από τα έργα του Τριβιζά διαφαίνονται οι τεράστιες δυνατότητες της γλώσσας η οποία δεν λειτουργεί μόνο ως εκφραστικό όργανο, αλλά παίζει με τον εαυτό της, δημιουργώντας διασκεδαστικά παιχνίδια με γράμματα, φθόγγους, ήχους, παρηχήσεις, συνειρμούς λέξεων, σύνθετες λέξεις, ομόνυμα, παράγωγα, πολυτυπίες. Ο συγγραφέας στα κείμενά του ακροβατεί ανάμεσα στο λογικό και στο παράλογο, αγιγίζοντας πότε το σημαίνον και πότε το σημαινόμενο (Κιαχίδου, 2009). Χρησιμοποιεί τη γλώσσα ως έναν ακριβή κώδικα επικοινωνίας αλλά ταυτόχρονα και ως έναν απέραντο χώρο παιχνιδιού και αυτοσχεδιασμού (Ζερβού,2011).

Κυρίαρχο χαρακτηριστικό της γλώσσας του Τριβιζά είναι η παραμόρφωση και οι νεολογισμοί που δημιουργούνται με βάση λέξεις της κοινής ή και παλαιότερων μορφών της γλώσσας μας. Η παραμόρφωση επιτυγχάνεται με επαναλήψεις και αντικατάσταση γραμμάτων και συλλαβών μια τεχνική, που εφαρμόζουν επίσης τα παιδιά σε ορισμένα λεκτικά παιχνίδια τους, όταν επιδιώκουν να μην γίνουν αντιληπτοί από όλους τους ακροατές αλλά να έχουν μια μυστική επικοινωνία. Αυτή η παραμόρφωση των λέξεων ξαφνιάζει ευχάριστα, αλλά επιπλέον μας αποκαλύπτει και έναν από τους μηχανισμούς της λεξιλογικής σύνθεσης (Κιαχίδου, 2009). «Η φαντασία του συγγραφέα περνά και στη γλώσσα και δημιουργεί νέα ακουστικά ινδάλματα, φραστικούς ήχους, μοναδικά λεξικά μικτά» (Μουτσαδάκης, 1998, σπ. ανάφ. στο Αφεντουλίδου, 2015). Ο λεξιπλάστης Τριβιζάς δημιουργεί νέες φανταστικές λέξεις με τρόπο που θυμίζει τα γλωσσικά παιχνίδια των παιδιών όταν πειραματιζόμενα με την γλώσσα ανακαλύπτουν τη λειτουργία της. Πλήθος ακουστικών εικόνων και ηχητικών παρετυμολογικών παιχνιδιών καθορίζουν την πλοκή του έργου και τη δημιουργία ηρώων. Ο Τριβιζάς ακολουθεί τους κανόνες και τους μηχανισμούς της γλώσσας με τρόπο όμως ιδιότυπο και ευφάνταστο που δημιουργεί ηχητικά και σημασιολογικά γλωσσικά παιχνίδια (Ζερβού, 2007). Η γλωσσοπλαστική ικανότητα ή «λεξιμαγική τέχνη» του Τριβιζά, όπως την ονομάζει ο Μουδατσάκης, περιλαμβάνει πολυσύνθετες λέξεις, παρηχητικές

ετυμολογίες, παραφθορές τοπωνυμίων (Μουδατσάκης, 1998, όπ. αναφ. στο Αφεντουλίδου, 2015). Οι ονοματοποιίες που κατέχουν κεντρικό ρόλο στο έργο του, προκύπτουν με διάφορους τρόπους όπως συνδυασμό των ονομάτων με ηχητικά παιχνίδια, χρήση ομοιοκαταληξίας, συνδυασμό ηχητικών επαναλήψεων και ρυθμού ή μορφολογικών και θεματικών στοιχείων. Τα ονόματα των χαρακτήρων βασίζονται σε μια ποιητική παρετυμολογία, (*τσάρος Τσατσάροβιτς*) και προκύπτουν από την παραποίηση γνωστών λέξεων - ονομάτων. (Αφεντουλίδου, 2015). Από όλα τα παραπάνω διαφαίνεται η εξέχουσα θέση που κατέχουν οι νεολογισμοί στη γλώσσα του Τριβιζά.

Στον αφηγηματικό λόγο του συγγραφέα, που συχνά είναι παρατακτικός, σημασιολογικά συγγενικές εκφράσεις διαδέχονται η μία την άλλη. Στα σημασιολογικά παιχνίδια με την γλώσσα ανήκει και η αξιοποίηση της αμφισημίας των εκφράσεων και των λέξεων στο έργο του που συχνά οδηγεί σε σύγχυση και ασυνεννοησία αλλά και η πρόσληψη μεταφορικών εκφράσεων ως κυριολεκτικών (Ζερβού, 2017).

Επιπλέον, ο Τριβιζάς δεν αρκείται απλά στο παιχνίδι με τους ήχους και τις σημασίες των λέξεων. Ολόκληρη η συγγραφική διαδικασία αντιμετωπίζεται σαν ένα παιχνίδι και επιθυμία του είναι οι μικροί αναγνώστες του να έχουν ενεργή συμμετοχή σε αυτό. Έτσι δημιουργεί μια σειρά από παραμύθια στα οποία η συμμετοχή των παιδιών δεν είναι απλώς επιθυμητή αλλά απαραίτητη για την πλοκή της ιστορίας (Κιαχίδου, 2009).

Νεολογία

Σύμφωνα με το Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής (1998) νεολογισμός είναι λέξη ή έκφραση που έχει δημιουργηθεί πρόσφατα και είναι προϊόν σύνθεσης παλαιών στοιχείων της γλώσσας ή δάνειο ξένης γλώσσας. Με τον όρο «νεολογισμός» περιγράφεται κάθε καινούρια λέξη η οποία χρησιμοποιείται είτε ενεργητικά είτε παθητικά από την γλωσσική κοινότητα και συμβάλλει στον εμπλουτισμό του λεξιλογίου μιας γλώσσας.

Η γλώσσα προκειμένου να μπορέσει να ονοματίσει τα νέα σημαινόμενα και να ανταποκριθεί θετικά στην πρόκληση της νεωτερικότητας, καταφεύγει στο φαινόμενο της νεολογίας (Λαζάρου, 2018). Η νεολογία, δηλαδή η διαδικασία που περιγράφει το

φαινόμενο της δημιουργίας και χρήσης νέων λέξεων, είναι χαρακτηριστικό κάθε ζωντανής γλώσσας και ανανεώνει το λεξιλόγιο της (Χριστοφίδου, όπ. αν. στο Κατσούδα και Νάκας, 2013). Η Νικολάου (2016) αναφέρει ότι το φαινόμενο της νεολογίας συνδέεται με τη διαδικασία του εμπλουτισμού μιας φυσικής γλώσσας με νέα γλωσσικά στοιχεία σε μια δεδομένη χρονική στιγμή και θεωρείται φυσικό φαινόμενο. Το τελευταίο επιβεβαιώνεται και από την ονοματοποιητική γλωσσική δραστηριότητα των νηπίων που δημιουργούν νέες λέξεις για να καλύψουν το γλωσσικό τους έλλειμμα και να επικοινωνήσουν αποτελεσματικότερα με το περιβάλλον τους. Όπως αναφέρει η Αναστασιάδη- Συμεωνίδη (1986), το φαινόμενο της νεολογίας, συναντάται από την αρχαιότητα και εντάσσεται στο γενικότερο φαινόμενο της γλωσσικής αλλαγής.

Νεολογισμοί παράγονται σε διάφορους χώρους της γλωσσικής δραστηριότητας όπως είναι η επιστήμη, η πολιτική, η δημοσιογραφία και η τεχνολογία. Μάλιστα, σύμφωνα με την Νικολάου (2016), «η προσθήκη νέων στοιχείων στις τάξεις ενός γλωσσικού συστήματος ως εργαλείου επικοινωνίας καθίσταται αναγκαία συνθήκη για την επιβίωσή του, καθώς μόνο με τον τρόπο αυτό εξασφαλίζεται η επαφή με τις νέες τεχνολογικές ανακαλύψεις και τις κοινωνικές εξελίξεις που χαρακτηρίζουν την πληθυσμιακή ομάδα που το χρησιμοποιεί κι επιτυγχάνεται η προσαρμογή του στις επικοινωνιακές της ανάγκες». Όπως αναφέρει η Χριστοφίδου (2017), η έρευνα της νεολογίας περιλαμβάνει την καταγραφή των αυθεντικών, πιο πρόσφατων λεξικοπαραγωγικών αποτελεσμάτων που δημιουργούνται αυθόρμητα από φυσικούς ομιλητές και είτε καθιερώνονται είτε όχι.

Το Κέντρο Ερεύνης Επιστημονικών Όρων και Νεολογισμών (ΚΕΕΟΝ) της Ακαδημίας Αθηνών που ιδρύθηκε με το νομοθετικό διάταγμα 4545 του έτους 1966, έχει αναλάβει την μελέτη των νεολογισμών στην ελληνική γλώσσα. Όπως αναφέρεται από το ίδιο το ΚΕΕΟΝ, σκοπός και αποστολή του είναι ο γλωσσικός έλεγχος και καταγραφή των νεολογισμών της νεοελληνικής κοινής, προτάσεις για αντικατάσταση των ξενόγλωσσων νεολογισμών με ελληνικούς, όπου κρίνεται απαραίτητο, εφόσον η χρήση δεν τους έχει ήδη καθιερώσει, καθώς και μέριμνα για την ορθή χρήση της ελληνικής γλώσσας. Επιπλέον, στόχος είναι να διατυπωθεί στην ελληνική γλώσσα επιστημονική ορολογία σε νέους κλάδους σύμφωνα με τα νέα δεδομένα των επιστημών. Το Κέντρο εκδίδει περιοδικό με τίτλο *ΔΕΛΤΙΟ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΟΡΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΝΕΟΛΟΓΙΣΜΩΝ* στο οποίο παρουσιάζονται προτάσεις, τόσο ως προς τους νέους ελληνικούς επιστημονικούς όρους όσο και ως προς τους νεολογισμούς της

καθομιλουμένης. Για τους μη καθιερωμένους ακόμη ξενόγλωσσους γίνεται από το Κέντρο προσπάθεια αντικατάστασής τους με δόκιμες ελληνικές λέξεις.

Τα είδη της νεολογίας

Όπως αναφέρουν οι Φλιάτουρας & Γαβριηλίδου (2022), η νεολογία μπορεί να διακριθεί σε πολλές κατηγορίες με βάση διαφορετικά κριτήρια. Έτσι, με βάση κριτήρια αναφορικά η νεολογία χωρίζεται σε *δηλωτική* και *συνυποδηλωτική*. Η *δηλωτική* νεολογία αναφέρεται στη δημιουργία νέων λέξεων για να εκφραστούν καινούριες έννοιες που προκύπτουν από την αλλαγή της εξωγλωσσικής πραγματικότητας. Η *συνυποδηλωτική* νεολογία αφορά την κατασκευή λέξεων κυρίως μαρκαρισμένων που έχουν ως σκοπό την πραγμάτωση υφολογικών λειτουργιών όπως η παικτικότητα, η ειρωνεία, το κύρος. Στην δεύτερη κατηγορία, οι νεολογισμοί χρησιμοποιούνται συνήθως σε συγκεκριμένες περιστάσεις επικοινωνίας και έρχονται σε ανταγωνισμό με ήδη υπάρχουσες λέξεις. Κάποιες φορές ένας νεολογισμός μπορεί να ανήκει και στις δύο κατηγορίες, καθώς επίσης και να μετακινηθεί στο πέρασμα του χρόνου από τη μία κατηγορία στην άλλη.

Με χρηστικά (πραγματολογικά) κριτήρια η νεολογία διακρίνεται σε *λόγια* και *διαλεκτική/ λαϊκή*. Στη *λόγια* νεολογία αξιοποιείται η χρήση λόγιων δηλαδή επίσημων και αρχαιοπρεπών στοιχείων έτσι ώστε να δημιουργηθούν λέξεις στα υψηλότερα λεξιλόγια όπως της επιστήμης. Από την άλλη, στην *διαλεκτική* νεολογία έχουμε την κατασκευή λέξεων σε γεωγραφικές και κοινωνικές διαλέκτους, συνήθως στα χαμηλότερα λεξιλόγια.

Με βάση δομικά κριτήρια προκύπτει η διάκριση της νεολογίας σε *άμεση/πρωτογενή* και *έμμεση/ δευτερογενή*. Η *άμεση* αφορά την κατασκευή αμιγώς νέων λέξεων, όταν προκύπτουν νέες έννοιες και η *έμμεση* την κατασκευή νέων λέξεων από ήδη υπάρχουσες. Η *έμμεση* ή *δευτερογενής* διακρίνεται σε δομική, σημασιολογική, συντακτική ανάλογα με το είδος του νέου στοιχείου.

Με ετυμολογικά κριτήρια η νεολογία χωρίζεται σε *ενδογενή* και *δάνεια*. *Ενδογενής* είναι όταν οι νεολογισμοί σχηματίζονται με βάση κωδικοποιημένα στοιχεία της ελληνικής ενώ *δάνεια*, όταν οι νεολογισμοί προέρχονται από ξένη γλώσσα ή από προηγούμενη φάση της ίδιας γλώσσας με επαναφορά/ ανάσυρση. Ταυτόχρονα ένας δάνειος ή ενδογενής νεολογισμός μπορεί να είναι συγχρονικός ή διαχρονικός. Είτε να

σχηματίζεται δηλαδή στο συγχρονικό σύστημα της γλώσσας είτε με βάση στοιχεία προγενέστερης φάσης.

Με βάση κριτήρια κατασκευαστικά η νεολογία διακρίνεται σε *εν δυνάμει* όταν πληροί τις μορφοσημασιολογικές προϋποθέσεις κατασκευής ώστε να πραγματοποιηθεί και *αντιγραμματική*, όταν αποτελεί μονάδα μη συμμορφωμένη στους περιορισμούς της γλώσσας κατασκευής της. Η αντιγραμματική διακρίνεται επιμέρους σε *ορθογραφική* (όταν αφορά τη γραπτή αναπαράσταση της λέξης) και *δομική* (όταν αφορά τη *μορφοφωνολογική* κατασκευή της λέξης). Η δομική με τη σειρά της μπορεί να είναι είτε *λεξική* είτε *συνταγματική*, όταν κατασκευάζει λέξεις ή φράσεις (Φλιάτουρας & Γαβρηλίδου, 2022).

Η νεολογία στην λογοτεχνία

Σύμφωνα με την Αναστασιάδη –Συμεωνίδη (1986), η συνυποδηλωτική ή αλλιώς συνδηλωτική νεολογία μπορεί να αφορά την παικτική νεολογία, την ποιητική/λογοτεχνική νεολογία, την παιδική νεολογία.

Η λογοτεχνία αποτελεί κατ' εξοχήν χώρο παραγωγής και χρήσης νεολογισμών καθώς ο λογοτέχνης αξιοποιώντας τις πολλαπλές δυνατότητες που του δίνει το σύστημα της γλώσσας δημιουργεί νέους εκφραστικούς τρόπους. Έτσι, κατορθώνει να μεταδώσει μηνύματα με νέους, πρωτότυπους και δημιουργικούς τρόπους (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, 1986). Σύμφωνα με την Αναστασιάδη-Συμεωνίδη (1986) προκειμένου ένας νεολογισμός να επικρατήσει και να εδραιωθεί στην γλώσσα, χρειάζεται να συμμορφώνεται με όλα τα φωνολογικά, μορφολογικά, συντακτικά, σημασιολογικά κριτήρια της νέας ελληνικής. Αυτό, όμως, μόνο δεν αρκεί. Για να επικρατήσει ένας νεολογισμός, διαδραματίζουν ρόλο και εξωγλωσσικά κριτήρια, όπως το κύρος του δημιουργού ή η γλωσσική μόδα, που δύσκολα μπορούν να προσδιοριστούν.

Η ποιητική/ λογοτεχνική νεολογία περιλαμβάνει τις δημιουργικές λογοτεχνικές εκφράσεις των συγγραφέων/ ποιητών. Αυτοί οι νεολογισμοί που χρειάζονται εξειδικευμένη μελέτη, χαρακτηρίζονται από απεριόριστη δυνατότητα και φαντασία. Αποτελούν μέρος τόσο της προφορικής παράδοσης όσο και του γραπτού λόγου και αντικατοπτρίζουν κοινωνικές, πολιτικές και πολιτισμικές πτυχές της γλώσσας κατέχοντας έναν βαρύνοντα ρόλο στο πλαίσιο του λογοτεχνικού κειμένου. Οι νεολογισμοί αυτοί συχνά δεν γίνονται κατανοητοί από το ευρύ κοινό ή γίνονται

κατανοητοί μόνο αν τους εξετάσεις μέσα σε συγκεκριμένο λογοτεχνικό περιεχόμενο. Πρόκειται είτε για σημασιολογικούς νεολογισμούς (με τροποποίηση της αρχικής σημασίας της λέξης) είτε για αμιγείς νεολογισμούς που προκύπτουν μέσω της λεξιπλασίας, είτε για υβριδικές λέξεις με μίξεις καθαρεύουσας και δημοτικής. Οι ποιητικοί / λογοτεχνικοί νεολογισμοί είναι κυρίως σύνθετα με μεταφορική σημασία και συνήθως σε αυτούς εμφανίζονται μοτίβα σχηματισμού (Φλιάτουρας & Γαβριηλίδου, 2022).

Η παικτική νεολογία περιλαμβάνει τη δημιουργία λέξεων, φράσεων και κειμένων που εμπεριέχουν σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό την παιγνιώδη διάσταση της γλώσσας. Η δημιουργία αυτών των νεολογισμών είναι άλλοτε συνειδητή διαδικασία με συγκεκριμένους σκοπούς και άλλοτε προκύπτει αυθόρμητα από ψυχογλωσσικούς μηχανισμούς, λάθη που παγιώνονται ή διάφορους τυχαίους λόγους. Και στις δύο περιπτώσεις όμως χρησιμοποιούνται παρόμοιοι μηχανισμοί της γλώσσας και δομικοί κανόνες όπως η σύμφυση, η επανευμολόγηση, η παρετυμολογία κλπ. Η παικτική νεολογία έχει τις ρίζες της στην αρχαιότητα με κυριότερο εκπρόσωπο τον Αριστοφάνη.

Η παιδική νεολογία (Φλιάτουρας & Γαβριηλίδου, 2022) αφορά τη δημιουργία αυθόρμητων δομικών και σημασιολογικών κατασκευών των μικρών παιδιών κατά την περίοδο της πρώιμης κατάκτησης της μητρικής γλώσσας, την περίοδο δηλαδή που δεν έχει εδραιωθεί πλήρως το σύστημα της γλώσσας. Το αποτέλεσμα είναι οι αναλογικές δημιουργίες και οι παραφθορές λέξεων κυρίως μέσω των διαδικασιών της σύμφυσης και της παρετυμολογίας. Αυτό που κάνουν συνήθως τα παιδιά είναι να ακολουθούν πρωτογενή γνωσιακά πρότυπα και σχήματα και να προσαρμόζουν τις εξαιρέσεις ή τις μορφολογικά πολύπλοκες λέξεις σε απλούστερα δομικά (φωνολογικά και μορφολογικά) σχήματα. Στην παιδική νεολογία ανήκουν και οι λογοτεχνικοί και κινηματογραφικοί/τηλεοπτικοί παικτικοί νεολογισμοί, οι οποίοι μιμούνται τις κατασκευαστικές διαδικασίες της παιδικής γλώσσας και περιλαμβάνουν κυρίως γλωσσοδέτες και δομημένες λέξεις, όπως μακροσκελή περιγραφικά σύνθετα με πολλά συνθετικά και συμφυρμούς. Επίσης, σε μεγάλο βαθμό αφορούν κύρια ονόματα (τοπωνύμια και ανθρωπωνύμια).

Μηχανισμοί δημιουργίας νεολογισμών

Οι βασικοί μηχανισμοί νεολογίας είναι δύο: οι ενδοσυστημικοί και οι εξωσυστημικοί. Οι ενδοσυστημικοί αφορούν την χρήση στοιχείων από το συγχρονικό σύστημα της γλώσσας και οι εξωσυστημικοί τον δανεισμό. Ο τελευταίος περιλαμβάνει την μεταφορά στοιχείων από άλλες γλώσσες και την επαναφορά στοιχείων από προγενέστερες φάσεις της ίδιας γλώσσας (Καραντζόλα & Φλιάτουρας, 2004).

Πιο αναλυτικά, οι ενδοσυστημικοί μηχανισμοί νεολογισμών περιλαμβάνουν μορφολογικές, μορφοφωνολογικές, μορφοσυντακτικές και σημασιοπραγματολογικές διαδικασίες.

Οι μορφολογικές διαδικασίες σχηματισμού λεξικών μονάδων είναι αυτές που λαμβάνουν χώρα στη μορφολογία με προσθήκη προσφυμάτων και/ή αλλαγές γραμματικών χαρακτηριστικών. Σε αυτές ανήκουν η κλίση, η προσφυματική παραγωγή, η σύνθεση, η μετατροπή και ο αναδρομικός σχηματισμός. Η προσφυματική παραγωγή περιλαμβάνει την προθηματοποίηση όταν το πρόσφυμα τίθεται πριν το θέμα ή τη λέξη, την επιθηματοποίηση όταν το πρόσφυμα τίθεται μετά το θέμα ή τη λέξη.

Οι μορφοφωνολογικές διαδικασίες σχηματισμού λεξικών μονάδων είναι διεπιπεδικές, διότι λαμβάνουν χώρα στη μορφολογία και παρεμβαίνουν σε αυτές φωνολογικές διαδικασίες τροπής φωνηέντων ή φωνολογικής μείωσης.

Στις μορφοσυντακτικές διαδικασίες, από τη σύνταξη σε μια φράση δημιουργείται μια νέα λέξη με αλλαγή γραμματικής κατηγορίας.

Οι σημασιοπραγματολογικές διαδικασίες δεν αφορούν τις περιπτώσεις σχηματισμού λέξεων με την προσθήκη προσφύματος ή την αλλαγή γραμματικής κατηγορίας, αλλά διατήρηση του σημαίνοντος και εν μέρει του σημαινομένου μιας λέξης, το οποίο αλλάζει υπόσταση και μετατρέπεται σε κύριο όνομα ή προσηγορικό με βάση τη χρήση και την εξωγλωσσική πραγματικότητα. Δύο είναι οι βασικές κατηγορίες: η κυριωνυμοποίηση και η προσηγορικοποίηση. Η κυριωνυμοποίηση είναι η διαδικασία μετατροπής ενός προσηγορικού σε κύριο όνομα, ενώ προσηγορικοποίηση είναι η διαδικασία μετατροπής ενός προσηγορικού σε κύριο όνομα (Φλιάτουρας & Γαβριηλίδου, 2022).

Παραγωγή-Σύνθεση-Σύμφυση

Κατά την δημιουργία των νεολογισμών, οι νέες λέξεις σχηματίζονται σύμφωνα με τους κανόνες της νεοελληνικής γραμματικής. Γι' αυτό κρίνεται σκόπιμη η αναλυτική παρουσίαση των διαδικασιών της παραγωγής, της σύνθεσης και της σύμφυρσης καθώς αυτοί είναι οι κυριότεροι μηχανισμοί βάσει των οποίων σχηματίζονται νεολογισμοί και στο έργο του Τριβιζά με βάση το υλικό που έχουμε συλλέξει.

Παραγωγή

Σύμφωνα με τους Χατζησαββίδη και Χατζησαββίδου (2011), παράγωγες είναι οι λέξεις που παράγονται από άλλες με την προσθήκη ειδικών κατάληξεων. Η λέξη από την οποία παράγεται μια άλλη λέξη λέγεται πρωτότυπη ή λέξη-βάση, ενώ η κατάληξη με την οποία σχηματίζεται η παράγωγη λέξη λέγεται παραγωγική κατάληξη. Η διαδικασία παραγωγής λέξεων της νέας ελληνικής από άλλες λέξεις αφορά την προσθήκη ενός μορφολογικού στοιχείου στο τέλος του θέματος μιας λέξης, που ονομάζεται παραγωγική κατάληξη ή επίθημα και δίνει μια πρόσθετη σημασία στη σημασία που δηλώνει η λέξη. Αυτή η διαδικασία είναι γνωστή ως επιθηματοποίηση.

Σύνθεση

Σύνθετες λέξεις είναι όσες προέρχονται από δύο ανεξάρτητες λέξεις. Στις σύνθετες λέξεις η πρώτη λέξη που συντίθεται ονομάζεται πρώτο συνθετικό, ενώ η δεύτερη δεύτερο συνθετικό. Οι σύνθετες λέξεις στα νέα ελληνικά δύνανται να σχηματιστούν με δύο τρόπους: α) Με την προσθήκη στην αρχή της λέξης ενός μορφολογικού στοιχείου, που ονομάζεται αχώριστο μόριο ή πρόθημα, με μια διαδικασία που ονομάζεται προθηματοποίηση. β) Με την ένωση δύο ή περισσότερων λέξεων. Κατά τη σύνθεση δύο λέξεων, όταν η πρώτη είναι κλιτή ή επίρρημα, ανάμεσα στις δύο λέξεις μπαίνει συνήθως το φωνήεν ο, σιγοτραγουδώ (σιγά + τραγουδώ). Όταν το αρχικό φωνήεν του β' συνθετικού είναι ο ή α, συνήθως το συνδετικό φωνήεν χάνεται, π.χ. αχυράνθρωπος (άχυρο + άνθρωπος).

Παρασύνθετες είναι οι παράγωγες λέξεις που σχηματίζονται με τη διαδικασία της παραγωγής (δηλαδή παράγονται) όχι από απλές λέξεις, αλλά από σύνθετες. π.χ. βορειοελλαδίτης (βόρεια + Ελλάδα + -ίτης) ενώ πολυσύνθετες είναι οι λέξεις που αποτελούνται από τρία ή περισσότερα συνθετικά.

Σημειώνεται ότι οι σύγχρονες θεωρίες διαφέρουν από την επίσημη Γραμματική της Νέας Ελληνικής ως προς το ποια λέξη είναι παράγωγη και ποια σύνθετη. Σύμφωνα με

τις σύγχρονες θεωρίες, μια λέξη είναι σύνθετη, όταν συντίθεται από δύο λέξεις που χρησιμοποιούνται αυτόνομα στο λεξιλόγιο (ξυλοκόπος = ξύλο+κόβω). Παράγωγη είναι η λέξη που σχηματίζεται από μια λέξη και από ένα πρόθημα (π.χ. ξεκουράζομαι), το οποίο δε χρησιμοποιείται αυτόνομα στο λεξιλόγιο ή από ένα επίθημα/ παραγωγική κατάληξη (π.χ. ξυλ-άκι). Έτσι, οι λέξεις που για την επίσημη Γραμματική είναι σύνθετες με πρόθημα τα αχώριστα μόρια (Χατζησαββίδης & Χατζησαββίδου, 2011) για τις σύγχρονες θεωρίες είναι παράγωγες.

Ως προς τη σημασία τους οι σύνθετες λέξεις διακρίνονται στις παρατακτικές, τις προσδιοριστικές, τις κτητικές και τις αντικειμενικές. Παρατακτικές σύνθετες είναι οι λέξεις που η σημασία τους αποτελεί τη σύνθεση των σημασιών που έχουν τα συνθετικά τους, π.χ. αλατοπίπερο (αλάτι και πιπέρι), νοτιοδυτικά (νότια και δυτικά). Προσδιοριστικές σύνθετες είναι οι λέξεις στις οποίες η σημασία του ενός συνθετικού προσδιορίζει τη σημασία του άλλου, π.χ. αγριοκάτσικο (άγριο κασίκι), θαλασσοπούλι (πούλι της θάλασσας). Κτητικές σύνθετες είναι οι λέξεις που δηλώνουν εκείνο το πρόσωπο ή το αντικείμενο που έχει κάτι ως κτήμα του ή ως χαρακτηριστικό του, π.χ. καλόκαρδη (αυτή που έχει καλή καρδιά), μεγαλόσωμος (αυτός που έχει μεγάλο σώμα). Αντικειμενικές σύνθετες είναι οι λέξεις στις οποίες το ένα συνθετικό λειτουργεί ως αντικείμενο στο ρήμα που προκύπτει από το θέμα του άλλου συνθετικού, π.χ. ημεροδείκτης (αυτός που δείχνει την ημέρα), μηχανοδηγός (αυτός που οδηγεί μηχανή τρένου).

Σύμφυρση

Ο όρος σύμφυρση, που ισοδυναμεί με τον αγγλικό όρο blending, αναφέρεται στη διαδικασία της συνειδητής δημιουργίας ενός νεολογισμού, ο οποίος προκύπτει από δύο (αφειρητικές) υπαρκτές λεξικές μονάδες που ενώνονται μετά από αποκοπή, π.χ. σοκοφρέτα < σοκο(λάτα) Χ (γκο)φρέτα. Η νέα παραγόμενη λεξική μονάδα ονομάζεται συμφυρμός (Νάκας & Κατσούδα, 2015).

Σύμφωνα με την Κατσούδα (2007), στην ελληνική βιβλιογραφία ο όρος blending/blend αποδίδεται και με άλλες ονομασίες όπως λεξικό μείγμα, μορφολογικό αμάλγαμα, πτυσσόμενη λέξη, λέξη φουσαρμόνικα. Οι καταλληλότεροι όροι όμως φαίνεται να είναι οι όροι συμφυρμός και σύμφυρση αλλά και αμαλγάμωση και αμάλγαμα διότι διακρίνουν τη διαδικασία από το προϊόν της.

Βάσει της υποκατηγοριοποίησης των Νάκα & Κατσούδα (2015) προκύπτουν 4 είδη σύμφυσης: α) εμπροσθοχωρητική (antegrading), π.χ. ταρα(ζω) + κουνάω > ταρακουνάω· β) οπισθοχωρητική (retrograding), π.χ. ΒΗΜΑ + (ma)gazino > ΒΗΜΑgazino· γ) αλληλοεισχωρητική (back-forth-grading), π.χ. χάκ(ερ) + (ακ)τιβιστές > χακτιβιστές· και δ) ενδοεισχωρητική (intrograding), π.χ. δια(πλοκ)ή + blog > diablogή.

Οι λέξεις που ενώνονται κατά τη διαδικασία της σύμφυσης μπορεί να είναι συνώνυμα ή εν γένει λέξεις που ανήκουν στο ίδιο σημασιολογικό πεδίο, αντίθετα ή λέξεις με πραγματολογική συνάφεια Βήμα+ magazzino > Βημαgazino. Επιπλέον η παραπάνω διαδικασία διακρίνεται από *κανονικότητα* καθώς ακολουθεί γραμματικούς κανόνες και περιορισμούς και από *ανακτησιμότητα*, δηλαδή τα δύο εμπλεκόμενα μέλη πρέπει να είναι αναγνωρίσιμα μέσα στο προϊόν. Για παράδειγμα στη νέα λέξη smog είναι ανακτήσιμα τα μέλη smog & fog. Στη σύμφυση οι δύο λέξεις που συνενώνονται ανήκουν συνήθως στην ίδια γραμματική κατηγορία δηλαδή ρήμα + ρήμα > ρήμα, ουσιαστικό + ουσιαστικό > ουσιαστικό. Σημαντικό είναι επίσης ότι στη διαδικασία του blending συμβαίνει η συνένωση όχι μόνο δύο μορφών αλλά και δύο σημασιών. Έτσι έχουμε τη δημιουργία και ενός νέου σημαίνοντος αλλά παράλληλα και τη δημιουργία ενός νέου σημαυμένου. Τέλος, σύμφωνα με την Κατσούδα (2007), επειδή ακριβώς η σύμφυση εμπλουτίζει το λεξιλόγιο μιας γλώσσας, εντάσσεται στις διαδικασίες όχι μόνο μορφολογικής αλλά και σημασιολογικής και λεξιλογικής μεταβολής.

Οι Νάκας & Κατσούδα (2015) διαχωρίζουν τους συμφυρμούς από την περίπτωση όπου από την επανάλυση μιας υπαρκτής λέξης προκύπτει μια άλλη υπαρκτή λέξη, με τη βοήθεια διάφορων μέσων (γραμματοσειράς, μορφοποίησης, σημείων στίξης, παρορθογράφησης κ.ά.), π.χ. ΕΛΛΗΝΙΚΑ < Ελληνικά // νικά. Αυτή η διαδικασία ορίζεται ως *επανετυμολόγηση*, και τονίζεται πως είναι μια σκόπιμη διαδικασία, σε αντίθεση με τη διαδικασία της *παρετυμολογίας* ή *παρετυμολόγησης*. Άρα, όταν κάνουμε λόγο για λεξικούς συμφυρμούς θα πρέπει να τους διαχωρίζουμε σε ολικούς συμφυρμούς (προϊόντα σύμφυσης) και σε μερικούς συμφυρμούς (προϊόντα επανετυμολόγησης).

Η νεολογία στα έργα του Τριβιζά

Το υλικό

Το υλικό μελέτης της παρούσας εργασίας αποτελεί το γλωσσικό υλικό 16 παραμυθιών του Ευγένιου Τριβιζά που αναφέρονται στη συνέχεια:

- Αλφαβητάρι με γλωσσοδέτες (Τριβιζάς, 2013)
- Η Δόνα Τερηδόνα και το μυστικό της γαμήλιας τούρτας (Τριβιζάς, 2001)
- Η Χαρά και το Γκούντουν- Οι 3 αποκριάτικες κορδέλες (Τριβιζάς, 2015)
- Η χώρα χωρίς γάτες (Τριβιζάς, 1985)
- Ο Άρης ο τσαγκάρης (Τριβιζάς, 1998)
- Ο Ιγνάτιος και η γάτα (Τριβιζάς, 1986)
- Ο λαίμαργος τουνελόδρακος (Τριβιζάς, 1985)
- Ο Λούκουλος τρώει βότσαλα (Τριβιζάς, 1987)
- Ο πόλεμος της Ωμεγαβήτας (Τριβιζάς, 2007)
- Ο πόλεμος των Ούφρων και των Τζούφρων (Τριβιζάς, 2006)
- Ο φωτογράφος Φύρδης Μίγδης (Τριβιζάς, 1986)
- Πλατς Μουτς (Τριβιζάς, 2017)
- Ποιος έκανε πιπί στον Μισισιπή; (Τριβιζάς, 2013)
- Τα 88 ντολμαδάκια (Τριβιζάς, 1997)
- Τα τρία μικρά λυκάκια (Τριβιζάς, 1993)
- Φρικαντέλα, η μάγισσα που μισούσε τα κάλαντα (Τριβιζάς, 2003)

Μέθοδος

Η ανάλυση των παραμυθιών γίνεται ξεχωριστά για κάθε έργο και περιλαμβάνει την καταγραφή και τον σχολιασμό των νεολογικών στοιχείων στη γλώσσα του συγγραφέα. Σε κάθε παραμύθι καταγράφεται μια λίστα που περιλαμβάνει τους νεολογισμούς, όπως εντοπίστηκαν κατά την ανάγνωση του κειμένου. Δίπλα σε κάθε νεολογισμό δίνονται πληροφορίες σχετικά με το μέρος του λόγου στο οποίο ανήκει και με ποιο γλωσσικό μηχανισμό έχει δημιουργηθεί. Κατά περίπτωση δίνονται και επιπλέον επεξηγηματικές –διευκρινιστικές πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο σχηματισμού ή την σημασία του νεολογισμού. Έπειτα από την καταγραφή των νεολογισμών ακολουθεί μια περιγραφική και επεξηγηματική ανάλυση μέσα από την οποία αναδεικνύεται η

γλωσσοπλαστική δεινότητα του συγγραφέα όχι μόνο σε επίπεδο λέξης αλλά και φράσης και κειμένου.

Ανάλυση του υλικού

Αλφαβητάρι με γλωσσοδέτες

- Μπλουτζίνι: ουσιαστικό, συμφυρμός (μπλουτζίν + τζίνι)
- Φεγγαροσφουγγάρι: ουσιαστικό, σύνθετη λέξη (φεγγάρι + σφουγγάρι)

Το αλφαβητάρι με γλωσσοδέτες είναι ένα πραγματικό αλφαβητάρι στο οποίο κάθε γράμμα της αλφαβήτας συνοδεύεται από έναν γλωσσοδέτη. Κάθε γλωσσοδέτης επαναλαμβάνει το συγκεκριμένο γράμμα αρκετές φορές έτσι ώστε ο αναγνώστης να μάθει να το αναγνωρίζει και να εξοικειωθεί μαζί του καλλιεργώντας ασυνείδητα την φωνολογική επίγνωση.

Στο γράμμα β συναντάμε τον ακόλουθο γλωσσοδέτη:

«Ένα βόδι

μα ποιο βόδι;

Ένα βιαστικό βόδι που βαστάει

μια βαριά βελούδινη βαλίτσα!»

Οι γλωσσοδέτες αποτελούν ευφάνταστους νεολογικούς σχηματισμούς. Η επανάληψη και η επιλογή λέξεων με παρήχηση του ίδιου φθόγγου, οι απροσδόκητοι συνδυασμοί λέξεων δημιουργούν ένα ευχάριστο γλωσσικό παιχνίδι που προκαλεί το γέλιο αλλά παράλληλα διδάσκει και τους αναγνώστες.

«Μια νεράιδα

μα ποια νεράιδα

Μια νεράιδα που νανουρίζει

έναν νυσταγμένο νάνο!»

Η Δόνα Τερηδόνα και το μυστικό της γαμήλιας τούρτας

- Ποντικοσουρταφέρτας: κύριο όνομα, παρασύνθετο, πολυσύνθετη λέξη (ποντικός + σούρτα φέρτα με την παραγωγική κατάληξη –ας που παραπέμπει σε αντρικό όνομα)
- Τσάρος Τσατσάροβιτς: κύριο όνομα από το τσάρος (τίτλος των πρώην ηγεμόνων της Βουλγαρίας, Σερβίας και Ρωσίας) και κατάληξη –βιτς που παραπέμπει σε επώνυμο των εν λόγω χωρών.
- Υπερζάχαρη: ουσιαστικό, σύνθετη λέξη (υπέρ + ζάχαρη) με ουσιαστικό που δηλώνει ιδιότητα, για να δηλώσει την παρουσία σε μεγάλο βαθμό, των κύριων χαρακτηριστικών που συνεπάγεται η πρωτότυπη λέξη.

Η ονοματοποιία ως χαρακτηριστικό της γλώσσας του Τριβιζά απαντάται και στο συγκεκριμένο έργο. Έτσι έχουμε την *Δόνα Τερηδόνα* ένα όνομα που εμφανίζει ομοιοκαταληξία και μαρτυρά την αριστοκρατική καταγωγή της πρωταγωνίστριας. Ο *Θανάσης Πολφός*, ο οδοντίατρος, που το επίθετο του δεν είναι καθόλου τυχαίο καθώς παραπέμπει στον πολφό του δοντιού. Την εμφάνιση τους ως κύρια γυναικεία ονόματα κάνουν η *Ελιγολάνδη*, η *Πενθεσίλα*, η *Ελσινόρη* που στην πραγματικότητα είναι ονόματα τόπων και μυθολογικά πρόσωπα (Πενθεσίλα= αμαζόνα).

Η Χαρά και το Γκούντουν- οι 3 αποκριάτικες κορδέλες

- Αυγατηγανιστάν: όνομα χώρας, παράγωγη λέξη, παρασύνθετο(αυγά + τηγανιτά + -σταν)
- Γκουντουνοφάγος: ουσιαστικό, σύνθετη λέξη (Γκουντούν = όνομα φανταστικού ζώου + -φάγος= β' συνθετικό με λόγια προέλευση σε σύνθετα ονόματα. Χαρακτηρίζει έμβια όντα από το είδος της τροφής τους: *σαρκο~*, *φυτο~*. || *παμ~*.)
- Θαλασσόδεντρο: ουσιαστικό, σύνθετη λέξη (θάλασσα + δέντρο)
- Ισπεπονία: όνομα χώρας, συμφυρμός ενδοεισχωρητικός (Ισπανία + πεπόνι)
- Καγκουριστάν: όνομα χώρας, παράγωγη λέξη (καγκουρό + -σταν)
- Κουνουπακιστάν: όνομα χώρας, συμφυρμός (κουνούπι + Πακιστάν)
- Λιχουδιστάν: όνομα χώρας, παράγωγη λέξη (λιχούδης + -σταν)
- Μασουλία: όνομα χώρας, παράγωγη λέξη (μασουλώ + -ία)
- Ντολμανδία: όνομα χώρας, παράγωγη λέξη (ντολμάδες + -ία)
- Τρενιντάντ: όνομα χώρας, συμφυρμός αλληλοεισχωρητικός(τρένο + Τρινιντάντ)

- Τρομαζόνιος: ουσιαστικό, συμφυρμός αλληλοεισχωρητικός(τρομάζω και Αμαζόνιος)
- Φουρφουρμβέργη: όνομα χώρας, παράγωγη λέξη (φουρφούρι + -μβεργη> κατάληξη που παραπέμπει σε ξένη πόλη π.χ. Νυρεμβέργη)
- Φρουτοπία: όνομα χώρας, συμφυρμός οπισθοχωρητικός (φρούτο + ουτοπία)
- Χασμουριστάν: όνομα χώρας, παράγωγη λέξη (χασμουρητό + -σταν= κατάληξη που παραπέμπει σε ξένη χώρα π.χ. Καζακστάν)
- Ψιψινία: όνομα χώρας, παράγωγη λέξη (ψιψίνα και -ία)

Στο συγκεκριμένο παραμύθι πρωταγωνιστής είναι το φανταστικό ζώακι Γκουντούν που έχει μόνο ένα αυτί. Το αποτέλεσμα είναι η ακοή του να είναι «μισή». Ακούει δηλαδή κυριολεκτικά τα μισά από αυτά που του λένε, οι λέξεις κόβονται στη μέση και έτσι προκαλούνται παρανοήσεις και κωμικές καταστάσεις:

«- Τι να προλάβω με ένα αυτί; Τι να πρωτακούσω; Απ' όσα μου λες, τα μισά τα χάνω. Όταν μου λες «καλημέρα», ας πούμε, μόνο το «καλή» ακούω. Το «μέρα» πάει χαμένο.

...Κι όταν με ρωτάς «θέλεις, Γκουντούν μου να σε φιλήσω;, δεν τ' ακούω όλο.

-Πόσο ακούς;

- Ακούω «θέλεις Γκουντούν μου, να σε ...λήσω;». Δεν είμαι δηλαδή σίγουρο αν ρωτάς «θέλεις να σε φιλήσω» ή «θέλεις να σε γαργαλήσω». Κι επειδή δε μ' αρέσει να με γαργαλάνε, απαντάω «όχι» και χάνω το φιλάκι. Ποιος ξέρει πόσες χιλιάδες φιλάκια έχω χάσει μ' αυτό τον τρόπο!»

Η κυριολεκτική χρήση μεταφορικών εκφράσεων, αγαπημένο γλωσσικό παιχνίδι του συγγραφέα απαντάται για άλλη μια φορά:

«Αν είχες δυο αυτιά θα σου βουλώνανε και τα δύο. Και να 'ταν μόνο αυτό! Όταν σου δίνω συμβουλές, δεν υπάρχει φόβος να σου μπαίνουνε από το ένα αυτί και να βγαίνουνε από τ' άλλο.

-Α, γι' αυτό έχω συνέχεια πονοκέφαλο, παραπονέθηκε το Γκουντούν. Φαίνεται ότι όλες αυτές οι συμβουλές που μου δίνεις στριφογυρνάνε μέσα στο κεφάλι μου, επειδή δεν ξέρουνε από πού να βγούνε!

Τέλος, η αγάπη του Τριβιζά για την ονοματοποιία αποδεικνύεται και σε αυτό το παραμύθι. Ο γλωσσοπλάστης συγγραφέας αξιοποιώντας τη λεκτική του φαντασία

φτιάχνει τις δικές του χώρες χρησιμοποιώντας την παραποίηση των λέξεων και την παρετυμολογία.

« Πήγανε με το ιπτάμενο σουρωτήρι στο Βόρειο Πόλο και ακούσανε τη συναυλία των ροζ πιγκουίνων, μετά πήγανε στην Ψιψινία και ακούσανε τη χορωδία των κεραμιδόγατων και στο Καγκουριστάν και ακούσανε τα καγκουρό με τα πράσινα καπέλα να παίζουν φλάουτο, μετά πήγανε στο Πιπερού ...

...μετά πήγανε στο Τρενιντάντ και άκουσαν τα τρένα να σφυρίζουν, μετά πήγανε στο Κουνουπακιστάν και ακούσανε ένα κουνούπι να ζουζουνίζει, μετά πήγανε στη ζούγκλα του Τρομαζονίου...»

Ο Άρης ο τσαγκάρης

- Οχταποδιές: ουσιαστικό, σύνθετη λέξη (οχτώ + πόδια) αναλογικά σχηματισμένη με το «τρικλοποδιές»
- Πανχταποδική: κύριο όνομα που σχηματίστηκε με το επίθημα -ική ώστε να δηλώνει όνομα ομάδας (π.χ. Παναχαϊκή)
- Φεγγαροκλωστή: ουσιαστικό, σύνθετη λέξη (φεγγάρι + κλωστή)
- Φεγγαρομπογιά: ουσιαστικό, σύνθετη λέξη (φεγγάρι + μπογιά)

Στο συγκεκριμένο παραμύθι για άλλη μια φορά μια παγιωμένη παροιμιακή έκφραση («Άλλα τα μάτια του λαγού και άλλα της κουκουβάγιας») τροποποιείται με έναν παιγνιώδη τρόπο από τον γλωσσοπλάστη συγγραφέα: «Και μην ξεχνάτε το ρητό "Άλλα τα παπούτσια του λαγού κι άλλα της κουκουβάγιας"». Με παρόμοιο τρόπο παραποιείται και η λέξη «τρικλοποδιές» και γίνεται «οχταποδιές» με αλλαγή του πρώτου συνθετικού καθώς αναφέρεται σε χταπόδι:

«-Ποιος λες να νικήσει;

-Εμείς, τα χταπόδια! Θα τους βάλουμε τρικλοποδιές, δηλαδή οχταποδιές. Θα τους σαρώσουμε τους αστακούς!»

Τα ονόματα των πρωταγωνιστών του έργου έχουν ακόμα μια φορά «πλαστεί» ώστε να υπακούν σε ένα συνειδητό γλωσσικό παιχνίδισμα. Έτσι έχουμε την επιλογή ονομάτων που ταιριάζουν ακουστικά με κάποια ιδιότητα του ήρωα (*Άρης ο Τσαγκάρης*) αλλά και

ηχητικές επαναλήψεις των αρχικών γραμμάτων (*Πελοπίδας ο πελαργός, Πηνελόπη η πάπια, Λεωνίδας ο λαγός, Χαράλαμπος το χταπόδι.*)

Ο λαίμαργος τουνελόδρακος

- Αδικοφαγωμένη: επίθετο, σύνθετη λέξη (άδικα + φαγωμένη) κατ' αναλογία σχηματισμένη με το αδικοχαμένη
- Αμαξοστοιχίδου: κύριο όνομα που προκύπτει από την λέξη αμαξοστοιχία και την κατάληξη –ίδου (αναλογικά σχηματισμένο με τα ελληνικά θηλυκά επώνυμα)
- Βαγκον Λι: κύριο όνομα που σχηματίστηκε από το Βάγκον (βαγόني) και το Λι που παραπέμπει μορφολογικά σε όνομα ξενικής προέλευσης (ασιατική)
- Βαγωνία: ουσιαστικό, συμφυρμός αλληλοεισχωρητικός (βαγόني + αγωνία)
- Δισβάγονα: ουσιαστικό, σύνθετη λέξη (δισ+ βαγόني) αναλογικά σχηματισμένη με το «δισέγγονα»
- Καπνικαρέα: όνομα πόλης όπου ζουν τρένα (σημασιολογική σύνδεση με τη λέξη «καπνός»)
- Σιδηροδρόμου: κύριο όνομα που προκύπτει από την λέξη σιδηρόδρομος και την κατάληξη –ου (αναλογικά σχηματισμένο με τα ελληνικά θηλυκά επώνυμα)
- Τουνελόδρακος: ουσιαστικό, σύνθετη λέξη (τούνελ + δράκος)
- Τρενάθηκες: ρήμα, συμφυρμός αλληλοεισχωρητικός (τρένο και τρελάθηκες)
- Τρενινταντ: όνομα χώρας, συμφυρμός αλληλοεισχωρητικός (τρένο + Τρινιντάντ)
- Τρενοτάνγκο: ουσιαστικό, σύνθετη λέξη, (τρένο + τανγκό)
- Τσουφ- Τσουφ: κύριο όνομα, ηχοποιητική λέξη που παραπέμπει στον ήχο του τρένου. Το ίδιο ισχύει και για τα υπόλοιπα ονόματα τρένων (Τσαφ Τσαφ, Τσιφ Τσιφ, Τσιφ Πουφ, Τσαφ Παφ, Πουφ Τσιφ)
- Τσουφ- τσουφτετέλι: ουσιαστικό, συμφυρμός οπισθοχωρητικός (τσουφ- τσουφ (ηχητική λέξη) + τσιφτετέλι)

Πρωταγωνιστής της ιστορίας είναι ο *τουνελόδρακος*, ο δράκος που έτρωγε τρένα. Το παιχνίδι των λεκτικών πειραματισμών του συγγραφέα δεν σταματά ποτέ:

«Προτιμούσε τα τρένα, επειδή τα τρένα έχουν σίδηρο και είναι πιο δυναμωτικά. Πολύ δυναμωτικά! Πιο δυναμωτικά κι από το σπανάκι».

Στο συγκεκριμένο απόσπασμα ο συγγραφέας χρησιμοποιεί στο γλωσσικό του παιχνίδι τη διττή σημασία της λέξης σίδηρο (=σίδηρος) ως μέταλλο και ως χημικό στοιχείο και απαραίτητο συστατικό της τροφής των ζωντανών οργανισμών. Λίγο παρακάτω η μητέρα του μικρού τρένου της ιστορίας το συμβουλεύει:

« Έχε τα φανάρια σου δεκατέσσερα!»

και η φράση συνειρμικά μας μεταφέρει στην παγιωμένη έκφραση « έχε τα μάτια σου δεκατέσσερα ». Σε στερεοτυπικές μεταφορικές εκφράσεις μας παραπέμπει και λίγο πιο κάτω:

- *«Ο Τσουφ Τσουφ όμως δεν το έβαλε κάτω! Ήταν ένα έξυπνο και πολυμήχανο τρενάκι που οι ρόδες του έπαιρναν στροφές!».*

«Οι ρόδες του έπαιρναν στροφές» όπως «το μυαλό μας παίρνει στροφές» και

- *« Σε αγαπούσε τόσο πολύ η Βαγκόν Λι. Κάθε φορά που σε έβλεπε εκτροχιαζόταν από τη χαρά της.»*

« εκτροχιαζόταν από τη χαρά της» όπως « τρελαινόταν από τη χαρά της»

- *«Πίσσα σκοτάδι εκεί μέσα! Ήταν πίσσα σκοτάδι. Δεν έβλεπες ούτε την ατμομηχανή σου!»*

«Δεν έβλεπες ούτε την ατμομηχανή σου!» όπως « δεν έβλεπες ούτε τη μύτη σου»

Η δημιουργία νεολογικών ονομάτων στο συγκεκριμένο παραμύθι συνδέεται σημασιολογικά αλλά και φωνολογικά με τα τρένα. Έτσι, στη φανταστική χώρα του Τρενιντάντ ζούσε ο *Τουνελόδρακος*, ο δράκος των τούνελ, που έτρωγε τρένα. Το τρενάκι *Τσουφ Τσουφ*, έχει μαμά την κυρία *Αμαξοστοιχίδου*, και φίλους τα υπόλοιπα τρενάκια, που τα ονόματά τους δημιουργούνται από ρυθμικές παρηχητικές ετυμολογίες, το *Τσαφ Τσαφ*, το *Τσιφ Τσιφ*, το *Τσιφ Πουφ*, το *Πιφ Πιφ*, το *Παφ Τσαφ*, το *Πουφ Πουφ*, το *Τσαφ Παφ*, το *Πουφ Τσιφ* και την *Βάγκον Λι* (σχηματισμός ονόματος που παραπέμπει σε όνομα ασιατικής προέλευσης.) με μητέρα την κυρία *Σιδηροδρόμου*.

Το διαρκές γλωσσικό παιχνίδισμα του Τριβιζά δεν σταματά να γεννά νέες λέξεις τις οποίες ο συγγραφέας συχνά επιλέγει να επεξηγήσει:

« Πού πας κανακάρη μου; Τρενάθηκες; («Τρενάθηκες;» στη γλώσσα των τρένων θα πει «τρελάθηκες;»),

«*«Τα τρένα και τα τρενάκια μόλις είδαν όλα αυτά ξετρενάθηκαν από τη χαρά τους»,*

«Τα τρένα χόρευαν τρενοταγκό, γιάνκα, σέικ και τσουφ-τσουφτετέλι!».

Μέσα από έναν παιγνιώδη και διασκεδαστικό τρόπο στη συνέχεια ο Τριβιζάς θα μπορούσαμε να πούμε ότι βοηθά τους μικρούς αναγνώστες να καλλιεργήσουν την φωνολογική επίγνωση. Οι συλλαβές των λέξεων είναι μαγικά υλικά που μόνο όταν ενωθούν σωστά σχηματίζουν τα απαραίτητα για ένα πετυχημένο πάρτι:

*«-Ευχαριστώ, είπε ο Τσουφ Τσουφ και χωρίς να χάνει καιρό έβαλε μαζί τα εκατό **πικ** και τα εκατό **απ** και έφτιαξε εκατό **πικάπ!***

*Μετά έβαλε μαζί τις εκατό **κόκα** και τις εκατό **κόλες** και τι έφτιαξε;*

*-Εκατό **κόκα-κόλες**.*

*Μετά έβαλε μαζί τα εκατό **σόκο** και τα εκατό **λατάκια** και τι έφτιαξε;*

*-Εκατό **σοκολατάκια!***

*Μετά έβαλε μαζί τις εκατό **πάστες** και τις εκατό **φλόρες** και τι έφτιαξε;*

*-Εκατό **πάστα-φλόρες!***

*Μετά έβαλε μαζί εκατό **φισ** και εκατό **βύσσι** και τι έφτιαξε;*

*Δεν έφτιαξε τίποτα. Είχε κάνει λάθος. Τα **φισ** έπρεπε να τα βάλει μαζί με τα **τίκια** και όχι με τα βύσσι. Τα έβαλε μαζί με τα τίκια και έφτιαξε εκατό φιστίκια. Τέλος έβαλε μαζί τις εκατό **βύσσι**, τις εκατό **λέμο** και τις διακόσιες **νάδες**, και τι έφτιαξε;*

*-Εκατό **βυσσινάδες** και εκατό **λεμονάδες!**»*

Ο Λούκουλος τρώει βότσαλα

- Γλυκό του φτυαριού: νεολογικός σχηματισμός κατ' αναλογία με τη φράση *γλυκό του κουταλιού* (οι γίγαντες, δεν τρώνε γλυκό του κουταλιού, τρώνε γλυκό του φτυαριού)
- Ελικοπτεροκροκόδειλος: ουσιαστικό, πολυσύνθετη λέξη (έλικας + πτερό + κροκόδειλος)
- Μπαλονόδεντρα: ουσιαστικό, σύνθετη λέξη (μπαλόνη + δέντρα)

- Μπανανηδόνη: ουσιαστικό, συμφυρμός αλληλοεισχωρητικός (μπανάνα + αηδόνη)
- Μπανανίας: κύριο όνομα, παράγωγη λέξη (μπανάνα + επίθημα – ιας ώστε να δηλωθεί αντρικό όνομα)
- Ξεσκονόπουλο: ουσιαστικό, σύνθετη λέξη (ξεσκονίζω + πουλί)
- Πεταλουδόψαρο: ουσιαστικό, σύνθετη λέξη (πεταλούδα + ψάρι)
- Ρακετοκοράκια: ουσιαστικό, σύνθετη λέξη (ρακέτα + κοράκια)

Τα νεολογικά σύνθετα είναι αυτά που κυριαρχούν στο συγκεκριμένο παραμύθι. Επιπλέον το νεολογικό στοιχείο της αφήγησης εντοπίζεται στο συνεχές γλωσσικό παιχνίδισμα. Για παράδειγμα, βασιζόμενος σε μια παγιωμένη έκφραση (γλυκό του κουταλιού) επιλέγει να δημιουργήσει το λογοπαίγνιο *γλυκό του φτυαριού*. Λέξεις που ενώ φαίνονται σημασιολογικά ασυμβίβαστες, συνταιριάζονται για λόγους λεκτικού χιούμορ:

«Οι γίγαντες ήπιανε πορτοκαλάδες με παγόβουνα... (οι γίγαντες για να μαθαίνετε, δε ρίχνουνε στην πορτοκαλάδα τους παγάκια, ρίχνουνε παγόβουνα, και τη ρουφάνε με τσιμεντοσωλήνες.)... και φάγανε νόστιμους καναπέδες... (Στα πάρτι των γιγάντων δε σερβίρουνε καναπεδάκια, σερβίρουνε καναπέδες.) ...φάγανε γλυκό του φτυαριού... (οι γίγαντες, όπως είναι γνωστό, δεν τρώνε γλυκό του κουταλιού, τρώνε γλυκό του φτυαριού.) ... και μασήσανε θερμοφόρες. (οι γίγαντες δε μασάνε τσίχλες, μασάνε θερμοφόρες με γεύση κανέλας.)»

Το χιουμοριστικό στοιχείο της αφήγησης επιτείνεται όταν ο συγγραφέας αξιοποιεί τις οικογένειες λέξεων και την κοινή ετυμολογική τους προέλευση ώστε να διευκολυνθεί η εξέλιξη της ιστορίας. Έτσι ο πρωταγωνιστής γίγαντας που τρέφεται με φασόλια-γίγαντες προκειμένου να αποδυναμωθεί και να γίνει κοντορεβιθούλης προτείνεται να φάει ρεβίθια:

«-Για πες μου κάτι, τι τρώει;

-Φασόλια γίγαντες. Τι άλλο;

-Α, χα! Γι' αυτό είναι γίγαντας! Ξέρεις τι λέω να κάνεις;

- Τι;

-Να τον ταΐσεις ρεβίθια!

-Γιατί;

-Για να γίνει κοντορεβιθούλης.»

Ο πόλεμος των Ούφρων και των Τζούφρων

- Αρμαγελαδούλα: κύριο όνομα, συμφυρμός εμπροσθοχωρητικός (αρμέγω+ αγελαδούλα)
- Καραμουζιστής: ουσιαστικό, παράγωγη λέξη (καραμούζα + –ιστής)
- Καταμπουζουκίων: ρήμα, σύνθετη λέξη (κατά + μπουζουκ(ι)-ώνω) που παραπέμπει στο κατατροπώνω
- Μολύβιος Καλοξυσμένος: Μολύβιος - Κύριο όνομα, παράγωγη λέξη (μολύβι + –ιος) Καλοξυσμένος- το επώνυμο του Μολύβιου, σύνθετη λέξη (καλός + ξυσμένος)
- Μπαρούτι- Το επώνυμο του Μπαρούτιου, προέρχεται από το μπαρούτι και παραπέμπει σε όνομα ξένης προέλευσης .
- Μπαρούτιος Μπαρούτι: Μπαρούτιος- Κύριο όνομα, παράγωγη λέξη (μπαρούτι + –ος)
- Μπουζουκοκέφαλος: ουσιαστικό, σύνθετη λέξη (μπουζούκι + κεφάλι)
- Οσπριόδουλος: ουσιαστικό, σύνθετη λέξη (όσπριο + δούλος) που παραπέμπει στο κοιλιόδουλος
- Ουφρόνιος: Κύριο όνομα, παράγωγη λέξη (Ούφρος + –όνιος)
- Ουφροφάγος: ουσιαστικό, σύνθετη λέξη (Ούφρος + –φάγος(τρώω))αναλογικά σχηματισμένη με το φυτοφάγος, σαρκοφάγος κλπ.
- Τζουφροφάγος: ουσιαστικό, σύνθετη λέξη (Τζούφρος + –φάγος(τρώω))αναλογικά σχηματισμένη με το φυτοφάγος, σαρκοφάγος κλπ.

Το συγκεκριμένο παραμύθι είναι ένα αντιπολεμικό παραμύθι που διακωμωδεί τα αίτια που οδηγούν σε έναν πόλεμο ανατρέποντας έτσι την σοβαρότητά του. Στη λεξιπλαστική δημιουργικότητα του Τριβιζιά πρωτεύουσα θέση κατέχει η δημιουργία ονομάτων. Πλήθος νεολογικών σχηματισμών μέσα από τις διαδικασίες της σύμφυρσης, της σύνθεσης, της παραγωγής αλλά και μέσω παρηγήσεων και ληκτικής ομοιοκαταληξίας, προκύπτουν για να αποδώσουν τα ονόματα των αντίπαλων στρατών και όλων των πρωταγωνιστών:

Κούλα κατσικούλα

Μολύβιος Καλοζυσμένος

Ψώνης Καψώνης

Αρμαγελαδούλα

Ρίνος Κλαρίνος

Φουζ- Φουζ Γκαφούζ

Μουζ- Μουζ Καραμούζ

«Ένα καλοκαιριάτικο πρωί, δυο τρανοί στρατοί βρέθηκαν αντιμέτωποι στην Κοιλάδα με τις Μοβ Τσουκνίδες: ο στρατών των Ούφρων και των Τζούφρων.»

«Ο Φουζ-Φουζ Γκαφούζ, ο επονομαζόμενος "Τζουφροφάγος", ήταν ένας γενναίος, τολμηρός και πολυμήχανος στρατιωτικός ηγέτης.»

«Ηγέτης του στρατού των Τζούφρων ήταν ο ένδοξος στρατηγός Μουζ- Μουζ Καραμούζ. Ο Μουζ-Μουζ Καραμούζ, ο επονομαζόμενος "Όυφροφάγος", δεν υστερούσε σε τίποτα από τον Φουζ-Φουζ Γκαφούζ.»

Η εξέλιξη της πλοκής της ιστορίας βασίζεται σε μια παρανόηση η οποία και πάλι σχετίζεται με την γλώσσα. Η λέξη «κανόνια» αποκόπτεται από την τελευταία συλλαβή της και έτσι εκλαμβάνεται ως «κανό» δημιουργώντας πλήθος κωμικών καταστάσεων:

«Κάπου κοντά στα σύνορα, ένας κατάσκοπος των Τζούφρων έκοψε το καλώδιο της τηλεφωνικής σύνδεσης και ο οπλονόμος δεν πρόλαβε να ακούσει ολόκληρη την εντολή που είχε εκστομίσει ο στρατηγός. Του ξέφυγε μια συλλαβή. Μια κρίσιμη συλλαβή. Η τελευταία. Αντί να ακούσει δηλαδή: "Να μου στείλεις επειγόντως χίλια κανόνια", άκουσε: "Να μου στείλεις επειγόντως χίλια κανό"»

Αντίστοιχα η εντολή παρερμηνεύθηκε και στο στρατόπεδο των Τζούφρων:

«[...] μια αγελάδα ονόματι Αρμαγελαδούλα είχε μασήσει το καλώδιο της τηλεφωνικής σύνδεσης. Η γραμμή δεν ήταν, κατά συνέπεια, σε άριστη κατάσταση και ο οπλονόμος δεν άκουσε καθαρά την τελευταία λέξη. Αντί να ακούσει δηλαδή: "Να μου στείλεις κατεπειγόντως χίλια μπαζούκας", άκουσε: "Να μου στείλεις κατεπειγόντως χίλια μπουζούκια"»

Στη συνέχεια της ιστορίας η μεταφορική έκφραση «πέθανα από τα γέλια» υπόκειται σε ένα γλωσσικό παιχνίδι όταν χρησιμοποιείται κυριολεκτικά:

«Η μάχη που δεν έγινε, ήταν εντελώς αναίμακτη. Εκτός από την Κούλα, μια κατσικούλα που έβοσκε εκεί κοντά και πέθανε από τα γέλια, δεν υπήρξαν άλλες απώλειες».

Ο πόλεμος της Ωμεγαβήτας

- Αλφακές: ουσιαστικό, συμφυρμός οπισθοχωρητικός (άλφα + φακές)
- Αλφαντασμένο: ουσιαστικό, συμφυρμός οπισθοχωρητικός (άλφα + φαντασμένο)
- Αλφάπα: ουσιαστικό, συμφυρμός οπισθοχωρητικός (άλφα + φάπα)
- Αλφαρυγγίτιδα: ουσιαστικό, συμφυρμός οπισθοχωρητικός (άλφα + φαρυγγίτιδα)
- Αλφασκόμηλο: ουσιαστικό, συμφυρμός οπισθοχωρητικός (άλφα + φασκόμηλο)
- Αλφασόλια: ουσιαστικό, συμφυρμός οπισθοχωρητικός (άλφα + φασόλια)
- Αποβηταμίνωση: ουσιαστικό,
- Βηταρλώ: ουσιαστικό, συμφυρμός οπισθοχωρητικός (βήτα + Βατερλώ)
- Γάλφα: ουσιαστικό, συμφυρμός εμπροσθοχωρητικός (γάμα + άλφα)
- Γραμματοπαρέες: ουσιαστικό, σύνθετη λέξη (γράμμα + παρέα)
- Μέλτα: ουσιαστικό, συμφυρμός εμπροσθοχωρητικός (μι + δέλτα)
- Σοκολατινικά: ουσιαστικό, συμφυρμός εμπροσθοχωρητικός (σοκολάτα + λατινικά)
- Χέφιλον: ουσιαστικό, συμφυρμός εμπροσθοχωρητικός (χι + έφιλον)
- Ωμεγαλακτομπούρεκα: ουσιαστικό, συμφυρμός οπισθοχωρητικός (ωμέγα + γαλακτομούρεκα)
- Ωμεγαλεία: ουσιαστικό, συμφυρμός οπισθοχωρητικός (ωμέγα + μεγαλεία)

- Ωμεγαλομανία: ουσιαστικό, συμφυρμός οπισθοχωρητικός (ωμέγα + μεγαλομανία)
- Ωμεγαλόνια: ουσιαστικό, συμφυρμός οπισθοχωρητικός (ωμέγα+ γαλόνια)
- Ωμεγαλοπρέπεια: ουσιαστικό, συμφυρμός οπισθοχωρητικός (ωμέγα + μεγαλοπρέπεια)
- Ωμεγάντια: ουσιαστικό, συμφυρμός οπισθοχωρητικός (ωμέγα + γάντια)
- Ωμεγάλη: επίθετο, συμφυρμός οπισθοχωρητικός (ωμέγα + μεγάλη)
- Ωμέγαρο: ουσιαστικό, συμφυρμός οπισθοχωρητικός (ωμέγα + μέγαρο)
- Ωμεγάφωνο: ουσιαστικό, συμφυρμός οπισθοχωρητικός (ωμέγα + μεγάφωνο)

Στο συγκεκριμένο αντιπολεμικό παραμύθι πρωταγωνιστές είναι τα γράμματα στα οποία αποδίδονται ανθρώπινα χαρακτηριστικά. Μέσα από έναν διασκεδαστικό τρόπο ο συγγραφέας παρουσιάζει την ιστορία της μορφής του σημερινού αλφαβήτου, που ξεκίνησε ως Ωμεγαβήτα για να καταλήξει Αλφαβήτα, παντρεύοντας την πραγματικότητα με φανταστικά στοιχεία.

«Την εποχή εκείνη, η δική μας η Αλφαβήτα ήταν κάπως αλλιώςτικη! Δεν ήταν ακριβώς όπως την ξέρουμε σήμερα. Ξέρετε ποιο ήταν το πρώτο γράμμα τότε; Το Ωμέγα! Μάλιστα! Το Ωμέγα! Όσο για το Άλφα, ήταν το τελευταίο ... Και κάτι άλλο: εκείνη την εποχή, η Ωμεγαβήτα, είχε είκοσι επτά γράμματα, δηλαδή τρία παραπάνω απ' όσα έχει σήμερα. Τα τρία αυτά γράμματα, τα λέγανε Γάλφα, Μέλτα και Χέμιλον.»

Η παραποίηση και η παρετυμολογία των λέξεων είναι για άλλη μια φορά παρούσα («*Το κακόμοιρο το Βήτα είχε αδυνατίσει από τη στέρηση και είχε πάθει αποβηταμίνωση*», *Το Ωμέγα άρπαξε τότε μια βαριά αγκύλη, έδωσε μια στο Άλφα και το Άλφα έπαθε αγκύλωση*) ενώ μέσα από μια σειρά αλλεπάλληλων συμφυρμών ο γλωσσοπλάστης συγγραφέας κατορθώνει να προκαλέσει το χιουμοριστικό στοιχείο στην αφήγηση αλλά παράλληλα βοηθά τον αναγνώστη να κατακτήσει και να οικειοποιηθεί τα γλωσσικά στοιχεία.

«Το Ωμέγα, λοιπόν, ήταν το πρώτο γράμμα. Αρχηγός και ηγέτης της Ωμεγαβήτας.... Είχε πολύ ωμεγάλη ιδέα για τον εαυτό του!...Ζούσε με αμύθητη χλιδή και αρχοντική ωμεγαλοπρέπεια σε ένα ωμέγαρο με χίλια δώδεκα θαυμαστικά για υπηρέτες και του αρέσανε τα ωμεγαλεία. Φορούσε μεταξωτά ωμεγάντια, ολόχρυσα ωμεγαλόνια και κάθε μεσημέρι έτρωγε εκατό ωμεγαλακτοπούρεκα.

Στην άλλη άκρη της Ωμεγαβήτας, τέλος- τέλος. Ζούσε το Άλφα. Το Άλφα, ήταν άλφα-άλφα παιδί. Τίμιο, εργατικό, συνεσταλμένο και καθόλου, μα καθόλου αλφαντασμένο. Το βράδυ, όταν γύριζε κουρασμένο, έτρωγε ένα πιάτο αλφακές ή μια γαβάθα αλφασόλια και πήγαινε για ύπνο.»

Μάλιστα το λεξιλόγιο που χρησιμοποιεί ανήκει κατά βάση σε ένα συγκεκριμένο σημασιολογικό πεδίο, αυτό της γλώσσας:

«Κάθε φορά που δύο φωνήεντα κάνουν παρέα, υποψιαζόταν ότι συνωμοτούν εναντίον του, τους έβαζε διαλυτικά και τα χώριζε.

Βοηθούσε τους φίλους του να βρούνε τον τόνο τους, όταν τους έπεφτε, ή να βγούνε από τις παρενθέσεις τους, όταν κλείνονταν μέσα κατά λάθος.

Σιωπή, Βήτα! Σε άκουσα, πειναλέο χειλεόφωνο!

Το Άλφα άπλωσε το χέρι του για να σταματήσει το Ωμέγα. Το Ωμέγα άρπαξε τότε μια βαριά αγκύλη, έδωσε μια στο Άλφα και το Άλφα έπαθε αγκύλωση.»

Γραμματικοί όροι, σημεία στίξης, σύμβολα κλπ αποκτούν υπόσταση και έτσι με έναν ευχάριστο και έμμεσο τρόπο ο αναγνώστης διδάσκεται στοιχεία της γλώσσας .

Επιπλέον επιλέγονται συνειδητά λέξεις με επαναλήψεις αρχικών φθόγγων και παρηχήσεις που συμβάλλουν στην καλλιέργεια της φωνολογικής επίγνωσης:

- « - Τέτοια **ήττα**, όμως, ομολογώ ότι δεν την περίμενα! Είπε το **Ήτα**.
- Έλα ντε! Πώς την πάθαμε έτσι! Είπε το **Πί**, που από την τρομάρα του είχε κάνει πάνω του τρεις φορές **πιπί** κατά τη διάρκεια της μάχης.
  - Δε φταίει κανένας άλλος, φώναξε φουρκισμένο το **Φι**. Αυτό το φαντασμένο το Ωμέγα φταίει που μας φούσκωσε τα μυαλά μας με φούμαρα!
  - Να το **ταπεινώσουμε**, να το **ταλαιπωρήσουμε**, να το **τιμωρήσουμε** το **τρισάθλιο**! **Τσίριζε** το **Ταφ**.»

Ο φωτογράφος Φύρδης Μίγδης

- Καγκελάριος: ουσιαστικό, παράγωγη λέξη (κάγκελο+ άριος-επίθημα αρσενικών ουσιαστικών παράγωγων από ουσιαστικά: δηλώνει το πρόσωπο που έχει επάγγελμα σχετικό με ό,τι εκφράζει η πρωτότυπη λέξη: (αποθήκη) αποθηκάριος, (βιβλιοθήκη) βιβλιοθηκάριος.)
- Παμφαγία: όνομα χώρας, παράγωγη λέξη (παμφάγος + -ία)
- Προσταρατσώνεται: ρήμα, σύνθετη λέξη (προς + ταρατσώνομαι> ρήμα το οποίο επινοήθηκε για να δηλώσει την προσγείωση σε ταρατσα, αναλογικά με το προσγειώνεται)
- Τετράπαχος ο Τέταρτος: κύριο όνομα (παραπέμπει σε τίτλους βασιλιάδων π.χ. Ριχάρδος ο Γ΄)
- Φύρδης Μίγδης: κύριο όνομα που παραπέμπει στην έκφραση φύρδην μίγδην με την οποία εμφανίζει ομοιότητες φωνολογικές

Θεματικοί συσχετισμοί, ομοιοκαταληξίες και παρηχήσεις κάνουν για άλλη μια φορά την εμφάνιση τους.

«Ο Φύρδης Μίγδης ήταν ο προσωπικός φωτογράφος του Τετράπαχου του Τέταρτου, του βασιλιά της Παμφαγίας.»

Ακόμη εμφανίζονται λεκτικές επινοήσεις που ταιριάζουν με κάποιο χαρακτηριστικό του ήρωα π.χ. καγκελάριος= ο φρουρός που στέκεται στα κάγκελα:

«Αμέσως ο καγκελάριος κατέβηκε από την καγκελόπορτα που ήταν σκαρφαλωμένος...»

Αλλά και νεολογισμοί κατ' αναλογία με βάση κάποια λέξη- μοντέλο π.χ. προσταρατσώνεται – αναλογικά σχηματισμένο με το προσθαλασσώνεται:

«Γελάσανε και τα μουστάκια του μόλις είδανε τον φωτογράφο να προσταρατσώνεται»

Πλατς Μουτς

- Αρλουμπαντόρ: όνομα χώρας, παράγωγη λέξη (αρλούμπα +ντορ)
- Βερισσινιά: ουσιαστικό, συμφυρμός εμπροσθοχωρητικός(βερικοκιά + βυσσινιά)
- Κοντοβούτια: ουσιαστικό, σύνθετη λέξη (κοντό + βούτι) αναλογικά σχηματισμένη με το μακροβούτι
- Κουρδιστάν: όνομα χώρας, παράγωγη λέξη (κουρδίζω + σταν)

- Νεραϊδονεραντζιά: ουσιαστικό, σύνθετη λέξη (νεραίδα + νεραντζιά)
- Ντορεμηλιά: ουσιαστικό, συμφυρμός εμπροσθοχωρητικός (ντορεμί + μηλιά)
- Παγονόδεντρο: ουσιαστικό, σύνθετη λέξη (παγόνη + δέντρο)
- Πουριτανία: όνομα χώρας, παράγωγη λέξη (πουριτανός + -ία)
- Σπαρακουάξ: ηχομιμητική λέξη, συμφυρμός εμπροσθοχωρητικός, (σπαράζω + κουάξ)
- Ταϋλάνθη: όνομα χώρας, συμφυρμός εμπροσθοεισχωρητικός (Ταϋλάνδη + άνθη)
- Τουρτουρόδεντρα: ουσιαστικό, σύνθετη λέξη (τουρτούρα + δέντρο)
- Τριμπουφλαβία: όνομα χώρας, συμφυρμός εμπροσθοχωρητικός (tribulus + φλαβ-ία) που προκύπτει από το φυτό τρίβολος (tribulus στα λατινικά) και Φλάβιοι (Ρωμαίοι) και επίθημα -ία που δηλώνει χώρα
- Φαρδυβούτια: ουσιαστικό, σύνθετη λέξη (φαρδύ + βούτι) αναλογικά σχηματισμένη με το μακροβούτι

Αξιοποιώντας τη σύνθεση αλλά και τη λεξική σύμφυση με ιδιαίτερη μαεστρία ο Τριβιζιάς κατορθώνει ταυτόχρονα να παραβιάζει αλλά και να ακολουθεί τους κανόνες της γλώσσας δημιουργώντας νέα σημαίνοντα αλλά και σημαινόμενα:

« Το μαγεμένο δάσος ήταν πάρα πολύ υπέροχο αλλά και πάρα πάρα πολύ επικίνδυνο. Είχε ντορεμηλιές που, όταν μασούσες τα μήλα τους, το στόμα σου γέμιζε με μαγευτικές μελωδίες, είχε βερισσινιές, που τα κλωνιά τους τους βάραιναν από βερίκοκα με γεύση βύσσινου και βύσσινα με γεύση βερίκοκου, παγονόδεντρα, νεραϊδονεραντζιές, τουρτουρόδεντρα και χίλια δυο ακόμα παράξενα δέντρα. »

«Κάνουμε μακροβούτια. Κοντοβούτια! Φαρδυβούτια! Και χιλιάδες άλλα βούτια!»

Το γοερό κλάμα του βάτραχου αποδίδεται με έναν συμφυρμό που περιλαμβάνει μέσα του και μια ηχοποιητική λέξη:

«Τότε το βατραχάκι έμπηξε τα κλάματα, κλάματα γοερά, κλάματα σπαραχτικά.

-Σπαρακουάξ! Σπαρακουάξ! Σπαρακουάξ!»

Ο συγγραφέας επιλέγει να κλείσει το παραμύθι χρησιμοποιώντας μια παγιωμένη έκφραση την οποία επιλέγει συνειδητά να τροποποιήσει επιτείνοντας έτσι το χιουμοριστικό στοιχείο της αφήγησης:

«Κι έζησαν από τότε

βρεκεκέζ βρεκεκέζ

καλά καλά

κι εμείς βρεκεκέζ βρεκεκέζ

καλύτερα!»

Ποιος έκανε πιπί στον Μισισιπή;

- Απιπίστευτο: επίθετο, συμφυρμός ενδοεισχωρητικός (απίστευτο και πιπί)
- Μισιπιπί: όνομα ποταμού, συμφυρμός εμπροσθοχωρητικός (Μισισιπή και πιπί)

Η λεκτική φαντασία του Τριβιζά διαφαίνεται ήδη από τον τίτλο του βιβλίου, ο οποίος μας δίνει το θέμα του και μας προετοιμάζει τρόπον τινά για αυτό που θα ακολουθήσει. Πρόκειται για ένα έμμετρο παραμύθι στο οποίο κυριαρχεί η ηχητική ομοιότητα και το λεκτικό χιούμορ. Οι συνδυασμοί λέξεων που επιλέγονται προκειμένου να ομοιοκαταληκτούν είναι απρόσμενοι, απροσδόκητοι, παράξενοι και δημιουργούν το παράλογο αλλά και το γέλιο.

«Άλλοι έκαναν φασίνα,

άλλοι αναπολούσαν

τα ταξίδια τους στην Κίνα,

άλλοι τηγανίζαν ρέγκες, άλλοι χτύπαγαν μαρέγκες,

άλλοι παίζαν τράπουλα, άλλοι ζάρια,

άλλοι καθαρίζανε παντζάρια

και άλλοι μανταρίνια,

άλλοι γυαλίζανε τα φινιστρίνια,

άλλοι έστρωναν κουκέτες,

άλλοι έτρωγαν γαλέτες

και κανείς τους, μα κανείς

δε μου έδειχνε τις τουαλέτες.»

Οι λέξεις *παπί* και *πιπί* είναι οι λέξεις που επαναλαμβάνονται συνεχώς στο κείμενο και αυτή η επιτηδευμένη παρήχηση του φθόγγου [π] επιτείνει το χιουμοριστικό στοιχείο

της αφήγησης συνδυαστικά με τους υπόλοιπους απροσδόκητους συνδυασμούς λέξεων. Ποιο παπί έκανε πιπί στη μέση του Μισισιπή; Είναι η ερώτηση πάνω στην οποία βασίζεται όλο το βιβλίο και δημιουργεί κωμικές καταστάσεις με αποκορύφωμα :

«Ναι, αν κάθε άμυαλο παπί
Έκανε πιπί του κάθε μέρα,
Θα γέμιζε το ποτάμι πέρα ως πέρα!
Θα' ταν, σε λίγο, το μισό πιπί
Και δε θα το λέγανε Μισισιπή.
...θα το λέγανε **Μισιπιπί!**

Αξιοποιώντας με αριστοτεχνικό τρόπο, όπως πολύ καλά ξέρει να κάνει, την λεξική σύμφυρση, δημιουργεί άλλη μια νέα λέξη και προκαλεί το γέλιο με αβίαστο τρόπο.

Τα τρία μικρά λυκάκια

- Λουλουδόσπιτο: ουσιαστικό, σύνθετη λέξη (λουλούδι + σπίτι)

Οι ονοματοποιίες για άλλη μια φορά παίζουν κεντρικό ρόλο στο έργο του Τριβιζά. Τα ονόματα των ηρώων προκύπτουν μέσα από παρηγήσεις, επαναλήψεις αρχικών γραμμμάτων και τη ληκτική ομοηχία ώστε να δημιουργείται ομοιοκαταληξία. Έτσι έχουμε τον Ρούνι-**Ρούνι**, το ύπουλο κακό γουρ**ούνι**, το **Ζιπ-Ζιπ Ζορό** που είναι καγκου**ρό**, τον κά**στορα-μάστορα**, τον ρινόκερο **Πόμπο-Λιμπόμπο**, τον **Φίνγκο-Μίνγκο** το φλαμίν**γκο**. Πρόκειται για ένα συνειδητό γλωσσικό παιχνίδισμα που για άλλη μια φορά επιτείνει το χιουμοριστικό στοιχείο της αφήγησης.

Τα 88 ντολμαδάκια

- Αρχικουζινάρχης: επίθετο, πολυσύνθετη λέξη (αρχί> α' συνθετικό με λόγια προέλευση σε σύνθετα ουσιαστικά και τα παράγωγά τους. δηλώνει: το επικεφαλής άτομο ανάμεσα σε άλλα της ίδιας επαγγελματικής κλίμακας + κουζίνα + -άρχης > συνθετικό σε σύνθετα αρσενικά ουσιαστικά· δηλώνει: το πρόσωπο που ασκεί την εξουσία)
- Αχυροκαλύβα: ουσιαστικό, σύνθετη λέξη (άχυρο και καλύβα)
- Ζουπήχτρα: κύριο όνομα, συμφυρμός, αλληλοεισχωρητικός(ζουπάω + ρουφήχτρα)

- Ληστοφυγόδικοι: επίθετο, πολυσύνθετη λέξη (ληστής + φεύγω+ δίκη)
- Λιχουδιστάν: όνομα χώρας, παράγωγη λέξη (λιχούδης + κατάληξη –σταν που παραπέμπει σε όνομα χώρας π.χ. Καζακστάν)
- Μαχμουρλέξ- Σουπερντούρ: όνομα εταιρείας κρεβατιών, (Μαχμουρλέξ, παράγωγη λέξη> μαχμουρλής + το λατινογενές καταληκτικό επίθημα -εξ που δηλώνει βιομηχανικό προϊόν, Σουπερντούρ, σύνθετη λέξη> σούπερ + ντούρος- κατάληξη –ουρ που παραπέμπει σε ξενική ονομασία)
- Ντολμαδιότατος: επίθετο, παράγωγη λέξη (ντολμάδες και επίθημα –ότατος για τον σχηματισμό του μονολεκτικού απόλυτου υπερθετικού βαθμού. Τίτλος- προσφώνηση, ανάλογα σχηματισμένος με το μεγαλειότατος)
- Ντολμαδοπλάστης: επίθετο, σύνθετη λέξη (ντολμάδες + πλάθω –της)
- Ντολμανδία: όνομα χώρας, παράγωγη λέξη (ντολμάς και παραγωγική κατάληξη –ία)
- Οδός Κοψοχολιάς: όνομα δρόμου, παράγωγη λέξη (κοψοχολιάζω και παραγωγική κατάληξη –ιά)
- Πατατοτηγανιτής: επίθετο, σύνθετη λέξη (πατάτες + τηγανίζω)
- Πολύβιος Πολυκουταλίδης: κύριο όνομα, παράγωγη λέξη με ά συνθετικό το πολύ και το επίθημα –ίδης που δηλώνει αρσενικό αντρικό επίθετο
- Πρασινιακός: όνομα ομάδας, παράγωγη λέξη(πράσινος και κατάληξη –ιακός) που παραπέμπει σε όνομα ομάδας π.χ. Παναθηναϊκός
- Σκυλάουρα: κύριο όνομα, συμφυρμός εμπροσθοχωρητικός(σκύλος + Λάουρα)
- Σπιρτοκαλυβάκι: ουσιαστικό, παράγωγη λέξη, παρασύνθετο (σπίρτο + καλύβα) με την κατάληξη –άκι που δηλώνει υποκοριστικό
- Φουφήχτρα: κύριο όνομα, συμφυρμός οπισθοχωρητικός (φου+ ρουφήχτρα)

Άλλο ένα ιδιαίτερο και πρωτότυπο έργο του Τριβιζά. Η πρωτοτυπία του έγκειται στο ότι το βιβλίο είναι διαδραστικό και ο αναγνώστης αποφασίζει τι θα γίνει στα κρίσιμα σημεία, αποφασίζει τη συνέχεια και το τέλος της ιστορίας. Μια σειρά νεολογισμών (παράγωγοι, σύνθετοι, συμφυρμοί) κάνει την εμφάνιση της και στο εν λόγω έργο.

Δε λείπουν φυσικά και οι πρωτότυπες ονοματοποιίες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η *Μαχμουρλέξ- Σουπερντούρ* : « Μια μικρή βιομηχανία που κατασκευάζει τα πιο γερά κρεβάτια του κόσμου, εξήγησε ο δήμαρχος. Χάρη σ' εσάς μου παρουσιάζεται μια

μοναδική ευκαιρία να αποδείξω στο αγοραστικό κοινό ότι τα κρεβάτια της βιομηχανίας μου ποτέ, μα ποτέ δε σπάνε!». Αξιοσημείωτη και η «οδός Κοψοχολιάς» το όνομα της οποίας εμπνεύστηκε ο συγγραφέας προκειμένου να περιγράψει έναν κακόφημο δρόμο από όπου περνούσαν κατάσκοποι, λαθρεπιβάτες, πειρατές και λαθρέμποροι ναφθαλίνης!

Αγαπημένη «γλωσσοπλαστική πρακτική» του συγγραφέα που συναντάται και σε αυτό το έργο είναι η αποπαγίωση μιας στερεοτυπικής έκφρασης. Μια μάγισσα της ιστορίας μεταμορφώνει το σπίτι σε σπιρτόκουτο και τα παιδιά σε σπίρτα. Η φράση «*σπίρτο μου, σπιρτάκι μου και σπιρτοκαλυβάκι μου*» είναι τα λόγια που πρέπει να ειπωθούν για να λυθούν τα μάγια. Η φράση «*σπίρτο μου, σπιρτάκι μου και σπιρτοκαλυβάκι μου*» παραλληλίζεται από τον αναγνώστη συνειρμικά με την στερεοτυπική έκφραση «*σπίτι μου, σπιτάκι μου και σπιτοκαλυβάκι μου*» και έτσι προκύπτει ένας νεολογικός σχηματισμός κατ' αναλογία.

Η χρήση μεταφορικής έκφρασης που χρησιμοποιείται κυριολεκτικά προσκαλεί τον αναγνώστη σε ένα ακόμη γλωσσικό παιχνίδι: «*Τρέχει η μύτη του!...όταν μπήκαν στην αίθουσα του θρόνου, η Έμμα είδε τη μύτη του βασιλιά να τρέχει πάνω κάτω στο παρκέ και το βασιλιά να την κονηγάει με μια απόχη!*»

Φρικαντέλα, η μάγισσα που μισούσε τα κάλαντα

- Ζαρζουέλα: κύριο όνομα που σχηματίστηκε με την κατάληξη –έλα και παραπέμπει σε θηλυκό όνομα ξενικής προέλευσης.
- Κακάβρυτα: : ουσιαστικό, στην αρχική λέξη Καλάβρυτα το Καλά- αντικαθίσταται από την λέξη κακά προκειμένου να δηλωθεί η έννοια του κακού.
- Κακάθια: ουσιαστικό, στην αρχική λέξη καλάθια το καλά- αντικαθίσταται από την λέξη κακά προκειμένου να δηλωθεί η έννοια του κακού.
- Κακαμάκι: ουσιαστικό, στην αρχική λέξη καλαμάκι το καλά- αντικαθίσταται από την λέξη κακά προκειμένου να δηλωθεί η έννοια του κακού.
- Κακαμαράκια: ουσιαστικό, η αρχική λέξη καλαμαράκια αντιμετωπίζεται ως σύνθετη λέξη (καλά + μαράκια) στην οποία το ά συνθετικό καλά-

αντικαθίσταται από την λέξη κακά προκειμένου να δηλωθεί η έννοια του κακού.

- Κακαματιανό: ουσιαστικό, στην αρχική λέξη καλαματιανό το καλά- αντικαθίσταται από την λέξη κακά προκειμένου να δηλωθεί η έννοια του κακού.
- Κάκαντα: ουσιαστικό, στην αρχική λέξη κάλαντα το καλά- αντικαθίσταται από την λέξη κακά προκειμένου να δηλωθεί η έννοια του κακού.
- Καλάο: ουσιαστικό, στην αρχική λέξη κακάο οι συλλαβές κακά αντικαθίστανται από το καλά προκειμένου να δηλωθεί η έννοια του καλού.
- Μπουκακάκια : ουσιαστικό, στην αρχική λέξη μπουκαλάκια το καλά- αντικαθίσταται από την λέξη κακά προκειμένου να δηλωθεί η έννοια του κακού.
- Νυχτεριδόσουπα: ουσιαστικό, σύνθετη λέξη (νυχτερίδα + σούπα)
- Σαλμονέλα: κύριο όνομα, κυριωνυμιοποίηση (το προσηγορικό *σαλμονέλα* μετατρέπεται σε κύριο όνομα)
- Σκουπιδόπαιδα: ουσιαστικό, σύνθετη λέξη (σκουπίδι+ παιδί)
- Σκουπιδοσκουπιδένια: επίθετο, σύνθετη λέξη (σκουπίδι + σκουπιδένιος)
- Στρυφνίνη: κύριο όνομα, παράγωγο από το στρυφνός και την κατάληξη –ίνη (επίθημα θηλυκών ουσιαστικών για την απόδοση ξένων λέξεων, που δηλώνουν κάποια χημική, φαρμακευτική ή άλλη ανάλογη ουσία π.χ. νικοτίνη, στρυχνίνη)
- Φρικαντέλα: κύριο όνομα από το ουσιαστικό φρίκη και την κατάληξη –έλα που παραπέμπει σε θηλυκό όνομα ξενικής προέλευσης

Οι ονοματοποιίες που συνδυάζουν τις παρηγήσεις, τα ομοιοτέλευτα και τη δημιουργία κωμικών θεματικών στοιχείων κυριαρχούν στο συγκεκριμένο παραμύθι. Έτσι έχουμε την Φρικαντέλα Ζαρζουέλα Σαλμονέλα Στρυφνίνη, την Λούλα Παγωτογλειψούλα, τον Τέλη Παστέλη, τον Ρίκο Κασκαρίκο, τον Λούφη Τσουλούφη, την Πίτσα Σουπίτσα, τον Λευτέρη Ξεφτέρη, τον Μπίλη Σκαμπίλη. Από την άλλη, στις λέξεις κακαμαράκια, κακάθια, μπουκακάκια, Κακάβρυτα, κακαματιανό, κακαμάκι, κάκαντα το φώνημα [λ] αντικαθίσταται από το [κ] προκειμένου οι συλλαβές «καλά» να μετατραπούν σε «κακά» και έτσι να δηλωθεί η αντίθετη έννοια, του κακού (καλά# κακά), καθώς η μάγισσα μισεί οτιδήποτε καλό. Το ίδιο συμβαίνει και με την τροποποίηση της στερεοτυπικής έκφρασης «και ζήσανε αυτοί καλά και εμείς

καλύτερα» σε «και ζήσανε αυτοί κακά κι εμείς χειρότερα». Αντίθετα στο τέλος όταν η μάγισσα γίνεται καλή πίνει ένα ζεστό καλάο. Έχουμε αντικατάσταση δηλαδή του «κακά» από το «καλά». Σε άλλο σημείο του παραμυθιού όταν η μάγισσα μεταμορφώνει τα παιδιά σε ζωάκια ο συγγραφέας προβαίνει στη δημιουργία μιας σειράς ηχοποιητικών λέξεων που χαρίζουν άφθονο γέλιο. Έτσι το «*Αρχιμηνιά και Αρχιχρονιά ψιλή μου δεντρολιβανιά...*» γίνεται «*Αρχιμηνιάξ κι Αρχιχρονιάξ ψιλή μου δέντρο κουάξ κουάξ κουάξ!*», όταν τα παιδιά μεταμορφώνονται σε βτραχάκια. Όταν τα παιδιά μεταμορφώνονται σε γατούλες, τραγουδούν: «*Αρχιμηνιάρ κι Αρχιχρονιάρ ψιλή μου δέντρο νιαρ νιαρ νιαρ!*», όταν μεταμορφώνονται σε κατσικάκια: «*Αρχιμπεμπέ κι Αρχιμπεμπέ ψιλή μου δέντρο μπε μπε μπεεε!*», όταν γίνονται παπάκια: «*Αρχιπιπί κι Αρχιπαπά ψιλή μου δέντρο πα πα πα!*», όταν μεταμορφώνονται σε αγελαδίτσες τραγουδούν «*Αρχιμουμού κι Αρχιμουμού ψιλή μου δέντρο μου μου μουουου!*» και τέλος όταν μεταμορφώνονται σε γαϊδουράκια: «*Αρχιγκαργκάρ κι Αρχιγκαργκάρ ψιλή μου δέντρο γκαρ γκαρ γκαααρ!*».

Ο Ιγνάτιος και η γάτα

- Αδικοφαγωμένων : επίθετο, σύνθετη λέξη (άδικα + φαγωμένος)
- Αρχιξεσκονιστής : ουσιαστικό, παρασύνθετη λέξη (ξεσκονίζω με α' συνθετικό το αρχι- + επίθημα -ιστής), όπως αρχικελευστής
- Γραντζουνίλδη (όνομα Γάτας) : Κύριο όνομα, παράγωγη λέξη (γρατζουνίζω + -ίλδη) που παραπέμπει σε όνομα ξένης προέλευσης
- Δόκτωρ Λυσσαλέων: κύριο όνομα, παράγωγη λέξη (λυσσαλέος + -ων) με κατάληξη που παραπέμπει σε ελληνικό αντρικό όνομα π.χ. Τιμολέων
- Ιγνάτιος ο Μέγας ο Γατοκτόνος: κύριο όνομα που συνοδεύεται από τα προσωνύμια Μέγας και Γατοκτόνος και παραπέμπει σε ιστορικά πρόσωπα (Αλέξανδρος ο Μέγας, Βασίλειος ο Βουλγαροκτόνος)
- Μπισκοτεκ: ουσιαστικό, συμφυρμός αλληλοεισχωρητικός (μπισκότο + ντισκοτέκ) για να δηλώσει το μέρος όπου χορεύουν και τρώνε γεμιστά μπισκότα
- Πασπαταβίστι: κύριο όνομα που σχηματίστηκε με την κατάληξη -ιστι που παραπέμπει σε ονόματα ξένης προέλευσης
- Πισσόμαυρη (γάτα) : επίθετο, σύνθετη λέξη (πίσσα + μαύρος)
- Ποντικογιαγιάδες: ουσιαστικό, σύνθετη λέξη (ποντίκι + γιαγιάδες)

- Τρανόκαρδος: επίθετο, σύνθετη λέξη (τρανός + καρδιά)
- Φουρφουρμβέργη: όνομα πόλης, παράγωγη λέξη (φουρφούρι + μβέργη) με κατάληξη που παραπέμπει σε όνομα πόλης ξένης προέλευσης π. χ. Νυρεμβέργη

Η κυριολεκτική πρόσληψη μεταφορικών φράσεων δημιουργεί και στο συγκεκριμένο βιβλίο ένα γλωσσικό παιχνίδι. Από τη μία, λοιπόν, ο ποντικός τρώει στην κυριολεξία τα βιβλία προκειμένου να μορφωθεί:

«Ποντικός αγράμματος, ζύλο απελέκητο! Κι αποφάσισε να μορφωθεί. Άρχισε να τρώει κάθε τόσο λίγο βιβλίο, προσέχοντας όμως να μη γριτζανίζει δυνατά το χαρτί κι ενοχλεί τις σοφές φαλάκρες στο βάθος. Για πρωινό έτρωγε αφιερώσεις, υπότιτλους ή υποσημειώσεις, για μεσημέρι μια γερή μερίδα άλγεβρας ή φιλοσοφίας και το βράδυ κάτι ελαφρό, μια δυο παραγράφους από σαβουάρ- βιβρ ή λίγα ρομαντικά στιχάκια.»

Και από την άλλη η γιαγιά ποντικίνα που ποτέ δεν χορεύει όταν λείπει η γάτα γιατί έχει πένθος, αν και το αναμενόμενο θα ήταν « όταν λείπει η γάτα να χορεύουν τα ποντίκια»:

«...η γιαγιά, που είχε ακόμη πένθος για τον παππού και ποτέ δεν χόρευε όταν έλειπε η γάτα.»

Λίγο παρακάτω η ίδια γιαγιά λιποθυμά στην κυριολεξία από την συγκίνηση:

« η γιαγιά λιποθύμησε από συγκίνηση. Είδε κι έπαθε ο Ιγνάτιος να τη συνεφέρει.»

Ένα ακόμη χαρακτηριστικό παράδειγμα της γλωσσοπλαστικής δεινότητας του συγγραφέα είναι ο τρόπος που χρησιμοποιεί τη λεξική σύμφυση για να δηλώσει νέες έννοιες όπως την *μπισκοτέκ*, το μέρος δηλαδή όπου τρώνε γεμιστά μπισκότα και χορεύουν:

«...στην μπισκοτέκ του κελαριού (για να χορέψουνε μαζί και να φάνε γεμιστά μπισκότα)»

Η χώρα χωρίς γάτες

- Διαβα-τύριο: ουσιαστικό που προκύπτει από παρορθογράφηση της λέξης διαβατήριο
- Εισι- τύριο: ουσιαστικό που προκύπτει από παρορθογράφηση της λέξης εισιτήριο
- Κοπανηστικό: επίθετο, συμφυρμός εμπροσθοεισχωρητικός (κοπανιστή + νηστικός)

- Πιρουνέα (βουνά): όνομα βουνών που παραπέμπουν στα Πυρηναία Όρη
- Ποντικοβιταμίνη: ουσιαστικό, σύνθετη λέξη (ποντικός + βιταμίνη)
- Φακογατοχώρα: όνομα χώρας, πολυσύνθετη λέξη (φάκα + γάτα + χώρα)
- Φομφάη: όνομα χώρας που παραπέμπει στη Βομβάη

Πέρα από τη δημιουργία νεολογισμών, σε ολόκληρο το παραμύθι ο συγγραφέας επιλέγει λέξεις με ληκτική ομοηχία ώστε να δημιουργείται ομοιοκαταληξία.:

«Αλλά δυστυχώς, ναι δυστυχώς,

η χώρα χωρίς γάτες

ήταν γεμάτη φάκες!

Κι ο ποντικός μας ο φτωχός

ένιωθε φρίκη και σκοτοδίνη κάθε φορά που άκουγε

μια φάκα- χραπ! – να κλείνει!»

Το ασταμάτητο παιχνίδι με τις λέξεις συνεχίζεται. Ο πρωταγωνιστής ποντικός που έχει φοβία με τις φάκες παρουσιάζει φοβία και σε οτιδήποτε άλλο εμφανίζει ομοιότητες ηχητικές με τη λέξη *φάκα*:

*«Άσε που η φοβία μου αυτή έχει τόσο πολύ γενικευτεί που φοβάμαι άμα βλέπω **φάκες ή φακιόλια ή φακούς ή φύκια ή ακόμα και φακή!**»*

Η αγάπη του ποντικού για το τυρί αναδεικνύεται μέσα από την παρορθογράφηση των λέξεων διαβατήριο και εισιτήριο. Την θέση τους παίρνουν οι νέες λέξεις *διαβα-τύριο και εισι-τύριο*.

Κατηγοριοποίηση των νεολογικών στοιχείων

Προκειμένου να αναδειχθούν οι γλωσσικές διεργασίες με τις οποίες φτιάχνει νεολογισμούς ο Τριβιζάς και να μελετηθεί αποτελεσματικότερα το υλικό που συγκεντρώθηκε, επιχειρήθηκε μια ταξινόμηση των νεολογισμών σε κατηγορίες. Η ταξινόμηση έγινε με βάση τον μηχανισμό δημιουργίας νεολογισμών.

Παράγωγοι νεολογισμοί

Όπως αναφέρθηκε και στο θεωρητικό μέρος της εργασίας, οι παράγωγες λέξεις στα νέα ελληνικά δημιουργούνται όταν στο θέμα της αρχικής λέξης προστίθεται μια νέα διαφορετική κατάληξη. Με την προσθήκη παραγωγικών καταλήξεων δημιούργησε και ο Τριβιζάς μια σειρά νεολογισμών. Στους νεολογισμούς που ακολουθούν περιλαμβάνονται και τα παρασύνθετα, δηλαδή παράγωγες λέξεις που προκύπτουν από άλλες σύνθετες. Στους νεολογισμούς που προέκυψαν από τη διαδικασία της παραγωγής συναντάμε:

Ουσιαστικά που δηλώνουν πρόσωπο με μια συγκεκριμένη ιδιότητα:

- Αρχιξεσκονιστής
- Καγκελάριος
- Καραμουζιστής
- Ντολμαδιότατος

Κύρια ονόματα προσώπων:

- Αμαξοστοιχίδου
- Γραντζουνίδη
- Λυσσαλέων
- Μολύβιος
- Μπανανίας
- Μπαρούτιος
- Ουφρόνιος
- Πολυκουταλίδης
- Ποντικοσουρταφέρτας
- Σιδηροδρόμου
- Στρυφνίνη

Ονόματα πόλεων – χωρών:

- Αρλουμπαντόρ

- Αυγατηγανιστάν
- Καγκουριστάν
- Κουρδιστάν
- Κοψοχολιά
- Λιχουδιστάν
- Μασουλία
- Ντολμανδία
- Παμφαγία
- Πουριτανία
- Φουρφουρμβέργη
- Χασμουριστάν
- Ψιρινία

Όνομα ομάδας- επιχείρησης:

- Πανχταποδική
- Πρασινιακός
- Μαχμουρλέξ

Υποκοριστικό:

- Σπιρτοκαλυβάκι

Σύνθετοι νεολογισμοί

Οι σύνθετοι νεολογισμοί προκύπτουν είτε από την ένωση δύο ή περισσότερων (πολυσύνθετες) ανεξάρτητων λέξεων, είτε από την προσθήκη στην αρχή της λέξης ενός προθήματος. Παρατηρούμε ότι κατά τη σύνθεση δύο λέξεων, ανάμεσα στις δύο λέξεις εμφανίζεται το συνδετικό φωνήεν «ο» (θαλασσόδεντρο, λουλουδόσπιτο),

αποδεικνύοντας ότι ο συγγραφέας ακολουθεί στη δημιουργία νεολογισμών τους κανόνες σύνθεσης λέξεων της νέας ελληνικής. Οι σύνθετες λέξεις που εντοπίστηκαν ανήκουν στη κατά βάση στη γραμματική κατηγορία του ουσιαστικού αλλά υπάρχουν και επίθετα (πισσόμαυρη, τρανόκαρδος, σκουπιδοσκουπιδένια, αδικοφαγωμένη, καλοξυσμένος,) και ρήματα (προσταρατσώνεται, καταμπουζουκώνω). Οι σύνθετες λέξεις που δημιουργήθηκαν προέκυψαν:

Από την ένωση δύο ή περισσότερων υπαρκτών λέξεων:

- Αδικοφαγωμένη
- Αχυροκαλύβα
- Γραμματοπαρέες
- Ελικοπτεροκροκόδειλος
- Θαλασσόδεντρο
- Καλοξυσμένος
- Ληστοφυγόδικοι
- Λουλουδόσπιτο
- Μπαλονόδεντρα
- Μπουζουκοκέφαλος
- Νεραΐδονεραντζιά
- Ντολμαδοπλάστης
- Νυχτεριδόσουπα
- Ξεσκονόπουλο
- Παγονόδεντρο
- Πατατοτηγανιτής
- Πεταλουδόψαρο
- Πισσόμαυρη

- Ποντικοβιταμίνη
- Ποντικογιαγιάδες
- Ρακετοκοράκια
- Σκουπιδόπαιδα
- Σκουπιδοσκουπιδένια
- Τουνελόδρακος
- Τουρτουρόδεντρα
- Τρανόκαρδος
- Τρενοτάνγκο
- Υπερζάχαρη
- Φακογατοχώρα
- Φεγγαροκλωστή
- Φεγγαρομπογιά
- Φεγγαροσφουγγάρι

Από την ένωση μιας φανταστικής- νέας λέξης και μιας ήδη υπάρχουσας:

- Γκουντουνοφάγος
- Τζουφροφάγος

Αναλογικά σχηματισμένες από κάποια ήδη υπάρχουσα σύνθετη λέξη:

- Δισβάγονα (δισέγγονα)
- Καταμπουζουκώνω (κατατροπώνω)
- Κοντοβούτια (μακροβούτια)
- Οσπριόδουλος (κοιλιόδουλος)
- Ουφροφάγος (φυτοφάγος)

- Οχταποδιές (τρικλοποδιές)
- Προσταρατσώνεται (προσθαλασσώνεται)
- Τζουφροφάγος (φυτοφάγος)
- Φαρδυβούτια (μακροβούτια)

Συμφυρμοί

Κατά τη διαδικασία της σύμφυρσης δύο αφητηριακές λεξικές μονάδες ενώνονται μετά από αποκοπή. Ο Τριβιζάς επιλέγει και τα τέσσερα είδη (εμπροσθοχωρητική, οπισθοχωρητική, αλληλοεισχωρητική, ενδοεισχωρητική) αυτής της συνειδητής διαδικασίας δημιουργίας νεολογισμών. Οι νέες λέξεις που προκύπτουν ανήκουν σε όλες σχεδόν τις γραμματικές κατηγορίες: ουσιαστικά, επίθετα, ρήματα, ονόματα, τοπωνύμια.

Σύμφυρση εμπροσθοχωρητική:

- Αρμαγελαδούλα
- Βαγωνία
- Βερισσινιά
- Γάλφα
- Κοπανηστικό
- Κουνουπακιστάν
- Μέλτα
- Μισιπιπί
- Μπλουτζίνι
- Ντορεμηλιά
- Σκυλάουρα
- Σοκολατινικά
- Σπαρακουάξ

- Ταϊλάνθη
- Τριμπουφλαβία
- Χέμιλον

Σύμφυση οπισθοχωρητική:

- Αλφακές
- Αλφαντασμένο
- Αλφάπα
- Αλφαρυγίτιδα
- Αλφασκόμηλο
- Αλφασόλια
- Βηταρλώ
- Τσουφ- τσουφτετέλι
- Φουφήχτρα
- Φρουτοπία
- Ωμεγαλακτομπούρεκα
- Ωμεγαλεία
- Ωμεγαλομανία
- Ωμεγαλόνια
- Ωμεγαλοπρέπεια
- Ωμεγάντια
- Ωμεγάλη
- Ωμέγαρο
- Ωμεγάφωνο

Σύμφυση αλληλοεισχωρητική:

- Ζουπήχτρα
- Μπανανηδόνι
- Μπισκοτέκ
- Τρενάθηκες
- Τρενιντάντ
- Τρομαζόνιος

Σύμφυση ενδοεισχωρητική:

- Απιπίστευτο
- Ισπεπονία

Νεολογισμοί σε επίπεδο φράσεων

Πέρα από τη δημιουργία νέων λέξεων, το νεολογικό στοιχείο στα έργα του Τριβιζά παρατηρούμε ότι εντοπίζεται και σε επίπεδο φράσεων. Δύο τεχνικές του συγγραφέα που εντοπίζονται συστηματικά είναι η οικοδόμηση λογοπαίγνιου μέσα από την παραποίηση/ αποπαγίωση μιας στερεοτυπικής έκφρασης και η πρόσληψη μιας μεταφορικής έκφρασης ως κυριολεκτική.

Αποπαγίωση στερεοτυπικής έκφρασης:

- *Και μην ξεχνάτε το ρητό "Άλλα τα παπούτσια του λαγού κι άλλα της κουκουβάγιας"*
- *Έχε τα φανάρια σου δεκατέσσερα!*
- *Ήταν πίσσα σκοτάδι. Δεν έβλεπες ούτε την ατμομηχανή σου!*
- *γλυκό του φτυαριού.*
- *σπίρτο μου, σπирτάκι μου και σπирτοκαλυβάκι μου*
- *...και ζήσανε αυτοί κακά κι εμείς χειρότερα.*

Κυριολεκτική χρήση μεταφορικών εκφράσεων:

- *Α, γι' αυτό έχω συνέχεια πονοκέφαλο, παραπονέθηκε το Γκουντούν. Φαίνεται ότι όλες αυτές οι συμβουλές που μου δίνεις στριφογυρνάνε μέσα στο κεφάλι μου, επειδή δεν ξέρουνε από πού να βγούνε!*
- *Εκτός από την Κούλα, μια κατσικούλα που έβοσκε εκεί κοντά και πέθανε από τα γέλια, δεν υπήρξαν άλλες απώλειες».*
- *η γιαγιά λιποθύμησε από συγκίνηση. Είδε κι έπαθε ο Ιγνάτιος να τη συνφέρει.*
- *Τρέχει η μύτη του! !...όταν μπήκαν στην αίθουσα του θρόνου, η Έμμα είδε τη μύτη του βασιλιά να τρέχει πάνω κάτω στο παρκέ και το βασιλιά να την κυνηγάει με μια απόχη!»*

Συμπεράσματα

Σε όλα τα έργα του Τριβιζά συναντάμε νέες λέξεις που κατασκευάστηκαν συνειδητά έτσι ώστε να προκαλέσουν το λεκτικό χιούμορ αλλά και να εξυπηρετήσουν τους συγγραφικούς και επικοινωνιακούς σκοπούς του εκάστοτε έργου. Ο συγγραφέας αξιοποιεί στο έπακρο τις τεράστιες δυνατότητες της γλώσσας μας αλλά και την λεκτική του φαντασία και πλάθει μια σειρά νέων λέξεων. Κάθε νέα λέξη δημιουργήθηκε με έναν συγκεκριμένο σκοπό, να αποδώσει μια νέα έννοια που σχετίζεται με τη θεματική του εκάστοτε έργου. Από την καταγραφή και την ανάλυση των νεολογισμών προκύπτει ότι οι περισσότεροι νεολογισμοί δημιουργήθηκαν με τρεις από τους βασικούς γλωσσικούς μηχανισμούς δημιουργίας νέων λέξεων, τις διαδικασίες της παραγωγής, της σύνθεσης και της σύμφυσης. Έτσι καταφέρνει το εξής παράδοξο: να παραβιάζει αλλά και να ακολουθεί ταυτόχρονα τους κανόνες της γλώσσας.

Τα νεολογικά παράγωγα περιλαμβάνουν ουσιαστικά που δηλώνουν πρόσωπο με μια συγκεκριμένη ιδιότητα (καγκελάριος), κύρια ονόματα, ονόματα πόλεων/χωρών, ονόματα ομάδων (Πανχταποδική) ακόμη και υποκοριστικά (σπιρτοκαλυβάκι).

Οι ονοματοποιίες, είτε πρόκειται για κύρια ονόματα προσώπων είτε πρόκειται για ονόματα πόλεων/ χωρών, κατέχουν σημαντική θέση στο έργο του. Προκειμένου να

φτιάξει νέα ονόματα, χρησιμοποιεί χαρακτηριστικές ελληνικές ή ξένες καταλήξεις ονομάτων ή χωρών (Χασμουριστάν, Φουρφουρμβέργη, Ψιψινία, Ντολμανδία κ.ά). Άλλες φορές ταιριάζει τα ονόματα (των ζώων π.χ.) με λέξεις που αναφέρονται σε αυτά έτσι ώστε να δημιουργηθεί η ομοιοκαταληξία (Κούλα κατσικούλα, Άρης ο τσαγκάρης). Δημιουργεί αστεία προσωνύμια ή ονόματα που ταιριάζουν με τον χαρακτήρα του ήρωα ή με κάποιο χαρακτηριστικό του. Παρηχήσεις, ομοιοτέλευτα και ηχητικές επαναλήψεις αρχικών γραμμάτων κυριαρχούν (Ρούνι Ρούνι το ύπουλο κακό γουρούνι, Ζιπ Ζιπ Ζορό, Δόνα Τερηδόνα, Τέλης Παστέλης, Πελοπίδας ο πελαργός, Λεωνίδα ο λαγός). Συναντούμε επίσης ονόματα που προκύπτουν από ρυθμικές παρηχητικές ετυμολογίες (Τσαφ Τσουφ, Πιφ Πιφ) αλλά και ονόματα αναλογικά σχηματισμένα με άλλα υπαρκτά στα οποία και μας παραπέμπουν (Ιγνάτιος ο Μέγας ο Γατοκτόνος, Τετράπαχος ο Τέταρτος, Πιρουνέα (βουνά), Φομφάη).

Όσον αφορά τους σύνθετους λογισμούς, παρατηρούμε ότι αυτοί προέρχονται από την ένωση δύο ή περισσότερων λέξεων, ένωση που επιτυγχάνεται τις περισσότερες φορές με το συνδετικό –ο– ανάμεσα στα δύο συνθετικά (φεγγαροσφουγγάρι). Τα νεολογικά σύνθετα είναι στην πλειοψηφία τους ουσιαστικά (παγονόδεντρο) αλλά υπάρχουν επίσης και επίθετα (τρανόκαρδος) και ρήματα (προσταρατσώνεται). Επίσης ένα νεολογικό σύνθετο μπορεί να προκύψει και από την ένωση μιας υπάρχουσας λέξης με μια λέξη που αποτελεί επινόηση του συγγραφέα (Γκουντουνοφάγος). Παρατηρούμε επιπλέον ότι πολλοί σύνθετοι νεολογισμοί έχουν πλαστεί κατ' αναλογία με υπαρκτές σύνθετες λέξεις (κοντοβούτια, δισβάγονα).

Αναφορικά με την διαδικασία της σύμφυρσης, με βάση το υλικό που συλλέξαμε, παρατηρούμε ότι αποτελεί αγαπημένο μηχανισμό δημιουργίας νεολογισμών του Τριβιζά. Πλήθος συμφυρμών απαντάται στα έργα του. Οι συμφυρμοί έχουν δημιουργηθεί και με τα τέσσερα είδη σύμφυρσης και πρόκειται για ουσιαστικά (βαγωνία, μπανανηδόνη), επίθετα (απίστευτο), ρήματα (τρενάθηκες), ονόματα (Αρμαγελαδούλα, Ζουπήχτρα) αλλά και τοπωνύμια (Φρουτοπία, Κουνουπακιστάν).

Ένα ακόμη σημείο του έργου που παρουσιάζει ιδιαίτερο νεολογικό ενδιαφέρον είναι οι νέες λέξεις που δημιουργούνται στη βάση μιας ηχοποίητης λέξης (τσουφ-τσουφτετέλι, σπαρακούάξ).

Η γλωσσοπλαστική δεινότητα του συγγραφέα αποδεικνύεται όχι μόνο μέσα από τη δημιουργία μεμονωμένων λέξεων. Το νεολογικό στοιχείο της αφήγησης έγκειται στο

συνεχές παιχνίδισμα με τις λέξεις και σε επίπεδο φράσεων. Ο Τριβιζάς παραποιεί στερεότυπες εκφράσεις επιλέγοντας συνειδητά να οικοδομήσει ένα λογοπαίγνιο πάνω σε αυτές. Έτσι, δημιουργεί φράσεις σε αναλογία με άλλες γνωστότερες, οι οποίες όμως εξυπηρετούν τη θεματική των έργων του (*Ήταν πίσσα σκοτάδι. Δεν έβλεπες ούτε την ατμομηχανή σου!*). Παρατηρούμε επίσης ότι μεταφορικές εκφράσεις υπόκεινται σε ένα γλωσσικό παιχνίδι όταν χρησιμοποιούνται κυριολεκτικά (*Εκτός από την Κούλα, μια κατσικούλα που έβοσκε εκεί κοντά και πέθανε από τα γέλια, δεν υπήρξαν άλλες απώλειες*). Ευφάνταστους νεολογικούς σχηματισμούς αποτελούν και οι γλωσσοδέτες που δεν λείπουν από τα έργα του («*Μια νεράιδα μα ποια νεράιδα Μια νεράιδα που νανουρίζει έναν νυσταγμένο νάνο!*»)

Με όχημα το χιούμορ και την αστείρευτη φαντασία του, ανατρέποντας τη συμβατική χρήση της γλώσσας και παράλληλα αναδεικνύοντας τις τεράστιες δυνατότητές της, ο Τριβιζάς κατορθώνει να προκαλέσει το γέλιο του αναγνώστη αβίαστα. Το έργο του διασκεδάζει, ψυχαγωγεί, διδάσκει με τον πιο φυσικό και ευχάριστο τρόπο.

Επίλογος

Στόχος της παρούσας εργασίας είναι η ανάδειξη της γλωσσοπλαστικής ικανότητας του Ευγένιου Τριβιζά. Αυτή μοναδική σχέση που έχει ο συγγραφέας με την γλώσσα τον έχει κάνει έναν από τους πιο αγαπημένους συγγραφείς μικρών αλλά και μεγάλων αναγνωστών. Πλήθος ερευνών έχουν καταδείξει ότι η παιδική λογοτεχνία συμβάλλει στη γλωσσική, νοητική και συναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού. Αν κατά τη διάρκεια της παιδικής του ηλικίας το παιδί μάθει ν' αγαπά το βιβλίο, τότε έχει πάρα πολλές πιθανότητες μεγαλώνοντας να γίνει ένας ολοκληρωμένος άνθρωπος. Φαίνεται πως το παιδικό βιβλίο σήμερα προσπαθεί να αφήσει πίσω τον άκαμπτο και υπερβολικό διδακτισμό και την προσκόλληση σε συγκεκριμένη δεοντολογία και στοχεύει κυρίως στη φαντασία. Έτσι τα παιδικά βιβλία μπορούν να χρησιμοποιηθούν από τους εκπαιδευτικούς ως απαραίτητα βοηθητικά εργαλεία για την ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού. Συγκεκριμένα τα έργα του Τριβιζά μπορούν να αξιοποιηθούν στην εκπαιδευτική διαδικασία για την καλλιέργεια της γλωσσικής ανάπτυξης και όχι μόνο. Μέσα από την επαφή με το έργο του τα παιδιά μπορούν να καλλιεργήσουν τη φαντασία τους και παράλληλα να αντιληφθούν τις τεράστιες δυνατότητες της γλώσσας, να ανακαλύψουν τη δημιουργική πλευρά της και έτσι να την κατακτήσουν με αποτελεσματικό και ευχάριστο τρόπο. Ευχής έργο θα ήταν στον χώρο της εκπαίδευσης τα κείμενα λογοτεχνικής υπόστασης, να βρουν τη θέση που τους αξίζει και να

χρησιμοποιούνται για διδακτικούς λόγους προωθώντας το χιούμορ, την ελεύθερη έκφραση και τη φαντασία και απωθώντας την κουραστική και ανιαρή ατμόσφαιρα μάθησης.

Βιβλιογραφία

Ακριτόπουλος, Α. (2007). Το σύγχρονο παραμύθι του Ευγ. Τριβιζά: Μυθοπλασία και λόγος. *ΚΕΙΜΕΝΑ για την έρευνα, τη θεωρία, την κριτική και τη διδακτική της*

Παιδικής και Εφηβικής Λογοτεχνίας, 6, 1-9. Ανακτήθηκε από <https://journals.lib.uth.gr/index.php/keimena/issue/view/60>

Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. (1986). Η νεολογία στην Κοινή Νεοελληνική. Στο Αποστολίδου, Β. & Χοντολίδου, Ε. (επιμ.), *Επιστημονική Επετηρίδα Φιλοσοφικής Σχολής*: 56-59. Θεσσαλονίκη: Γιώργος Δαρδάνος.

Αφεντουλίδου, Α. (2015). *Τζάνι Ροντάρι-Ευγένιος Τριβιζάς: ανατρεπτικές πτυχές του έργου τους* (Διδακτορική διατριβή, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης). Ανακτήθηκε από <https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/35727>

Ευγένιος Τριβιζάς (2010). Ανακτήθηκε από https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CF%85%CE%B3%CE%AD%CE%BD%CE%B9%CE%BF%CF%82_%CE%A4%CF%81%CE%B9%CE%B2%CE%B9%CE%B6%CE%AC%CF%82

Ζερβού, Α. (2007). Ευγένιος ο παρωδός της εποχής μας κληρωτός ή οι περιπέτειες των λέξεων και των κειμένων. *KEIMENA για την έρευνα, τη θεωρία, την κριτική και τη διδακτική της Παιδικής και Εφηβικής Λογοτεχνίας*, Τεύχος Νο 6, 1-26. Ανακτήθηκε από <http://keimena.ece.uth.gr>

Ζερβού, Α. (2011). «Δέκα γνωρίσματα του συγγραφέα Ε. Τριβιζά και δέκα δώρα του για τα παιδιά όλου του κόσμου». *Διαβάζω*, τχ 519, σελ. 106-110. https://issuu.com/diavazo.gr/docs/aa483_issue_519

Ζερβού, Α. (2020). *Ο Μάης του '68, η Παιδική Λογοτεχνία και η υπέρβαση της Λογοκρισίας*. Σημειώσεις μαθήματος. Πανεπιστήμιο Κρήτης. Ανακτήθηκε από <https://eclass.edc.uoc.gr/modules/document/?course=PTDE176>

Καλογήρου, Τζ. (2001). «Ο συγγραφέας Ευγένιος Τριβιζάς». Ανακτήθηκε από <https://www.greece2001.gr/writers/EvgeniosTribizas.html>

Καρπόζηλου, Μ. (1994). *Το παιδί στη χώρα των βιβλίων: συμβολή στην μελέτη των παιδικών αναγνωσμάτων*. Αθήνα: Καστανιώτης.

Κατσούδα, Γ. (2007). «Οι όροι contamination & blending στην ελληνική βιβλιογραφία: προβλήματα και λύσεις», *Πρακτικά του 8 ου Διεθνούς Συνεδρίου Ελληνικής Γλωσσολογίας, 29 Αυγούστου – 2 Σεπτεμβρίου 2007*, Ιωάννινα, σσ. 885-896

- Κατσούδα, Γ. & Νάκας, Θ. (2013). *Σύμφυση και επανευμολόγηση*. Αθήνα: Πατάκης.
- Καραντζόλα, Ε., & Φλιάτουρας, Α. (2004). *Γλωσσική αλλαγή*. Αθήνα: Νήσος.
- Κιαχίδου, Β. (2009). *Όψεις του κωμικού στην παιδική λογοτεχνία: το παράδειγμα του Gianni Rodari και του Ευγένιου Τριβιζά* (διπλωματική εργασία, ΑΠΘ). Ανακτήθηκε από <https://ikee.lib.auth.gr/record/115495>
- Κοντολέον, Μ. (1988). *Απόψεις για την παιδική λογοτεχνία*. Ανακτήθηκε από <https://free-ebooks.gr/storage/file/160246b1-7038-4973-a664-a71fbcbb2392.pdf>
- Λαζάρου, Κ. (2018). *Η διαχείριση νεολογισμών και νέων τεχνικών όρων στη μετάφραση: Αποδίδοντας ξενόγλωσσους νεολογισμούς στη νεοελληνική* (Διπλωματική εργασία, ΑΠΘ.) Ανακτήθηκε από <https://ikee.lib.auth.gr/record/299042/files/?ln=e1>
- Λεξικό της κοινής νεοελληνικής* (1998). Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη].
- Νάκας, θ., & Κατσούδα, Γ. (2015). Ζητήματα γλωσσ(ολογ)ικής ορολογίας. Στο *Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία. ΕΛΕΤΟ – 10ο Συνέδριο*. Αθήνα, Νοέμβριος, 49-62. Ανακτήθηκε από http://www.eleto.gr/download/Conferences/10th%20Conference/Papers-and-speakers/10th_01-14-09_NakasThanasis-KatsoudaGeorgia_Paper2_V01.pdf
- Νικολάου, Γ. (2016). *Τα νεολογικά επίθετα της κοινής νεοελληνικής* (Διδακτορική διατριβή, ΑΠΘ). Ανακτήθηκε από <https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/39203>
- Παπαδοπούλου, Σ. (2005). *Η ολική γλώσσα: στη διδακτική της γλωσσικής έκφρασης για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση*. Αθήνα: Δαρδανός
- Παπαντωνάκης, Γ. (2007). Ευγένιος Τριβιζάς: Παραμύθια από τη χώρα των χαμένων χαρταετών. *ΚΕΙΜΕΝΑ για την έρευνα, τη θεωρία, την κριτική και τη διδακτική*

της Παιδικής και Εφηβικής Λογοτεχνίας. Ανακτήθηκε από <https://journals.lib.uth.gr/index.php/keimena/article/view/489>

Τριβιζάς, Ε. (2010). *Ευγένιος Τριβιζάς: Μέσα σε κάθε λέξη... πάλλεται ένα συναίσθημα*. Ανακτήθηκε από <https://www.paidevo.gr/kids/?p=957>

Φλιάτουρας, Α., & Γαβριηλίδου, Ζ. (2022). *Στοιχεία συγχρονικής και διαχρονικής λεξικολογίας και λεξικογραφίας* (πανεπιστημιακές σημειώσεις) [Προπτυχιακό εγχειρίδιο]. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. <http://dx.doi.org/10.57713/kallipos-155>

Φλωρά, Α., (2009). *Η συμβολή της λογοτεχνίας στη γλωσσική ανάπτυξη του παιδιού*. Ανακτήθηκε από <https://pasypppi.gr/simvouli-ths-logotexnias-sth-glwssiki-anaptixi-tou-raidiou>

Χατζησαββίδης, Σ., & Χατζησαββίδου, Α. (2011). *Γραμματική Νέας Ελληνικής Γλώσσας Α', Β', Γ' Γυμνασίου*. Αθήνα: ΟΕΔΒ

Χριστοφίδου, Α. (2017). Νεολογία και Ορολογία στην Ακαδημία Αθηνών, Στο *Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία (ανακοινώσεις του 11ου συνεδρίου 9-11 Νοεμβρίου 2017)*, 25-36. Αθήνα: Ελληνική Εταιρεία Ορολογίας.